

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897. Första Kammaren. N:o 14.

Lördagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Wersäll* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående byte af mark mellan kronan och Vesterviks stad.

Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 15, till Konungen, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående Kongl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar, dels och Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om höjning af anslaget till högsta domstolen och nedre justitierevisionen.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande n:o 9, angående villkoren för försäljning af bränvin.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda betänkande n:o 8.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 13 och 16 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 27, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående bevisning inför rätta,

lag angående ändrad lydelse af 5 kap. 1 § ärfdebalken, lag angående ändring i 14 kap. jorddebalken, lag angående ändring i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 maj 1855 och lag om ändrad lydelse af 9 § i förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting den 17 maj 1872, dels väckt motion om ändrad lydelse af 17 kap. 3 § rättegångsbalken, dels ock väckt motion om ändring i lagen angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål.

Herr Hasselrot: Jag skall tillåta mig hemställa, att ifrågasvarande utlåtande må punktvis samt det af utskottet i första punkten tillstyrkta lagförslaget paragrafvis föredragas; att af lagförslagets paragrafer icke må uppläsas andra än de, beträffande hvilka uppläsning begäres, eller de, vid hvilkas föredragning någon ledamot af kammaren begär ordet; samt att, först sedan hvarje lagförslag blifvit genomgånget, detsamma rubrik och derefter utskottets hemställan rörande förslaget må föredragas.

Denna hemställan bifölles.

Punkten a).

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.

Utskottets förslag till lag angående bevisning inför rätta.

1 kap.

1 §.

Herr Berg, Gustaf Axel: Då detta förslag nu är fallet i Andra Kammaren och fallet på ett sådant sätt, att det väl icke gerna kan i oförändradt skick snart till Riksdagen återkomma, så saknar hvad denna kammare nu beslutar någon egentlig praktisk betydelse för tillfället. Men då för förslagets framtida öde kan vara af ganska stor betydelse, huru Första Kammaren kommer att ställa sig till förslaget, skall jag anhålla att få upptaga frågan, framställa ett yrkande deri och beledsaga detta yrkande med några ord.

Detta förslag innehåller — jag erkänner det alldeles obetingadt och gör det gerna — så många goda, nyttiga och ändamålsenliga bestämmelser, såsom de om vittnesproceduren, om skadestånd, om sakkunnige och många andra, hvilka bestämmelser skulle under andra förhållanden kunna med all trygghet antagas. Men hvad som gör förslaget i dess nuvarande skick oantagligt är, enligt min åsigt nu, liksom år 1893, då jag redan hade samma åsigt utbildad, den, jag säger, *nya principen om fri bevispröfning*. Nu säger man — jag har hört det flere gånger och är säker på att det kommer att framhållas äfven i dag — att denna princip är icke ny. Hvad man vill genomföra utgör endast ett fastslående i lagen af hvad som i praxis allmänt gäller. Nu kan jag medgifva och medgifver äfven, att vi redan för närvarande hafva i viss grad en fri bevispröfning och detta

hufvudsakligen på grund af 37 § i 17 kap. rättegångsbalken, som stadgar, att "varder någon i brottmål bunden till saken med klara skäl och fulla bevis, ändå att han ej kan förmås till bekännelse, der gälle ej hans nekande." Vidare vill jag medgifva, att praxis allt mer och mer tenderar till en fri bevispröfning. Men jag påstår, att så länge som de gamla, välkända bevisreglerna fortfarande gälla, är bevispröfningen icke fri i den omfattning och med den innebörd, som detta förslag innehåller. Domaren bör och måste för närvarande taga hänsyn till de legala bevisteorier, som vår rättegångsordning uppställer, bevisteorier sådana som dessa, att två vittnen äro fullt bevis, deri de sammanstämma — då motbevisning icke förefinnes; ett vittne i och för sig utgör icke fullt, utan halft bevis, och ensamt derpå kan ej dömas annat än till värjemålsed; ett sådant halft bevis kan dock suppleras genom omständigheter och liknelser, så att det blir fullt bevis, o. s. v. Nu frågar jag: är det verkligen samma förhållande att döma efter dessa regler eller att utan några regler pröfva, såsom det i lagförslaget heter, huruvida öfvertygande skäl föreligga? I ena fallet — för närvarande — skall domaren pröfva skälen efter en viss måttstock, efter vissa regler, i andra fallet — enligt den lag, man nu vill införa — skall han döma endast efter sin öfvertygelse om skälen. Huru subjektiv skall icke en sådan pröfning blifva? Huru lättare låter icke den ena domaren öfvertyga sig än den andre, och huru mycket lättare — för att nu tala om förhållandena i första instansen — låter icke den ene domaren än den andre sin öfvertygelse påverkas af ett fast, sakkunnigt och erfaret, med säkerhet framställt påstående å ena sidan, gent emot ett försagdt, blygt, ofta med tvetalan inmängdt försvar å den andra. Och är öfvertygelsen om sakförhållandet väl gifven — huru nära ligger icke då till hands antagandet, att goda skäl för öfvertygelsen förefinns. Nu har lagutskottet gifvit en definition på den fria bevisföringen. Den återfinnes på sidan 15 i betänkandet, och lyder sålunda, att "rätta innebörden af den här stadgade fria bevispröfningen" är: "icke att domaren egde efter sitt subjektiva godtycke pröfva den förebragta bevisningens verkan, utan allenast att han, fri från i lagen utstakade regler angående måttet af vissa bevismedels kraft och utan afseende å arten af de bevismedel, som användes, hade att såsom styrkt fastställa den omständighet, rörande hvilken en för hvarje sundt och oförvilladt omdöme fullt öfvertygande bevisning åstadkommits." Denna definition låter så förledande och så öfvertygande. Den innebär, att för hvarje sundt och oförvilladt omdöme skulle vara så lätt att fastslå, huruvida öfvertygande bevisning åstadkommits eller icke. Men huru ställer sig denna fråga i realiteten? Jo, den ställer sig så, att för det ena sunda och oförvillade omdömet förefinnes öfvertygelsen om de fulla skälen, för det andra sunda och oförvillade omdömet saknas öfvertygelsen om de fulla skälen. Och då öfvertygelsen så kan vexla, är det godt att hafva några bevisregler. — Jag säger sålunda för min del fortfarande, att den fria bevispröfningen, så-

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Förslag till
lag ang be-
visning inför
rätta.
(Forts.)

dan den här föreligger, med den innebörd, som den här har fått, utgör en ny princip.

Jag frågar då: hvarför bör icke denna nya princip antagas? Jo, därför, att den icke under nuvarande förhållanden passar för våra underdomstolar. Den kan passa för en koncentrerad procedur, en koncentrerad bevispröfning, en organisation, ungefär sådan som den, hvilken nya lagberedningen i sitt förslag framlagt. Och den kan passa för en domstol, sammansatt af flere lagkunnige domare. Men den passar icke, enligt min åsigt, för en enmansdomstol — och jag kallar våra underdomstolar på landet enmansdomstolar, ty faktiskt är sjelfva bevispröfningen vid dessa domstolar öfverlemnad åt en person, äfven om vid domslutet flere medverka. Den passar icke för ett sådant arbetssätt, som för närvarande förekommer vid våra underdomstolar, der det icke sällan inträffar, att ett mål, som råkat att blifva gammalt och fortgått två, tre år, ja, längre — sådana mål förefinnas tyvärr — blifvit handlagdt af kanske 6, 8 olika ordförande, och der det är den siste ordföranden, som skall, såsom det heter i paragrafen, pröfva, huruvida öfvertygande skäl föreligga eller icke. Och den passar ej heller vid de smärre rådstufvurätterna, som ju också ofta i ofvan angifven betydelse kunna anses vara enmansdomstolar.

Slutligen vågar jag påstå, att något behof af denna förändring icke finnes. Jag tager upp denna synpunkt särskildt med hänsyn dertill, att jag i går vid en enskild öfverläggning hörde en af denna kammars mest framstående medlemmar påstå, att för närvarande så många brottslingar gå fria. Jag inlade genast min gensaga mot detta påstående, med hänsyn till den erfarenhet, jag kunde ega. Nu har jag sökt i de statistiska uppgifterna, och de tala ett helt annat språk, än hvad som i det hänseendet vid det åsyftade tillfället framhölls. Slår man upp de statistiska uppgifterna för 1894 — de sista, som varit för mig tillgängliga före de uppgifter, som i dag utdelats — finner man, att för gröfre brott voro under nämnda år åtalade 2,380 personer, och att af dessa 2,109 blefvo sakfälda. Således i runda tal 2,300 åtalade, 2,100 sakfälda. För ringare brott voro åtalade 11,017, af hvilka 9,066 blefvo dömda. Och för förseelser — i fall jag skall taga med äfven dem — voro åtalade 29,000 och dömda 28,000 i runda tal. Dessa siffror tala, såsom sagdt, ett språk, som alldeles icke bestyrker den uppgift, att det skulle stå så illa till med förhållandena i vårt land, att brottslingarne gingo fria. Jag tror för min del, att procenten af de dömda är större i vårt land, än hvad man skulle kunna framte i ett land med juryinstitution. Och för öfrigt vågar jag säga, att det är bättre, om tio skyldige frias, än om en oskyldig sakfålles.

Dessa bevisregler äro, enligt min mening, en utomordentligt god vägledning för många unga domare och äfven för de äldre. Och jag vågar påstå, att misstagen vid våra domstolar skulle blifva talrikare och svårare, om dessa bevisregler borttoges, än om de fortfarande få kvarstå.

Allra sist ber jag att få säga, att jag för min del skall med

glädje se detta lagförslag återkomma, med uteslutning af 1 § och de förändringar, som deraf föranledas. — På dessa skäl anhåller jag vördsamt att få yrka afslag på den nu föredragna paragrafen.

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Herr Rudebeck: Jag skall till en början be att få redogöra för i hvilket afseende jag jemte två kamrater inom utskottet reserverat oss mot utskottets motivering. Reservationen gäller en del af motiveringen, som återfinnes på sidan 9, der utskottet — sedan det, beträffande den fria bevispröfnings påstådda oförenlighet med den nuvarande organisationen af våra domstolar, särskildt häradsrätterna, omnämnt, att erfarenheten från den ganska långa tid, under hvilken den fria bevispröfnings grundsats faktiskt varit i vår lagskipning tillämpad, vittnar lugnande i detta afseende — tillägger, att "derjemte finnes ju, såsom utskottet i annat utlåtande denna dag har tillfälle framhålla, en utväg att förebygga den fara för rättssäkerheten, som förmenas ligga uti öfverlåtande af den fria bevispröfningen till utöfning af en ensam domare. Utsträcket nämndens befogenhet, lär derigenom vinnas ett afsevärdt värn mot missbruk af den fria bevispröfningen." Det är detta godkännande af det vilkor, hvilket uppställes i herr Folke Anderssons motion för denna lags antagande, som jag för min del icke kan gilla. Enligt nu gällande lag har häradsnämnden en kollektiv röst. Vill man tillägga ledamöterna i nämnden ett större inflytande i fråga om rättsskipningen än de nu ega, synes mig, att man också bör ega full visshet om att nämnden är i besittning af de egenskaper, som erfordras för att densamma må kunna utan fara för rättsskipningen tillerkännas en vidsträcktare magt. Under de år, som jag såsom tillförordnad och ordinarie domare utöfvat detta kall, kan jag öfverhufvud taget icke gifva annat än det bästa vitsord om nämndens sammansättning och det sätt, hvarpå den handhaft och fyllt sitt viktiga uppdrag. Men det oaktadt vågar jag dock påstå, att i allmänhet kan man icke säga, att nämnden eger förmåga att rätt bedöma och rätt pröfva lagens mången gång ganska svårtydda mening. Ett steg i den riktning, som utskottet antydt, skulle föranleda dertill, att häradsrätten blefve ordnad i kollegial form, och till något sådant skulle jag icke vilja medverka. Derigenom skulle den ena af häradsrättens nuvarande beståndsdelar folkelementet försvinna; och med åberopande af hvad jag nyss sagt om den erfarenhet, jag har om det sätt, hvarpå folkelementet öfver hufvud taget varit inom häradsrätten representeradt, och med erkännande af det sätt, hvarpå dessa representanter utöfvat sitt ansvarsfulla kall, skulle jag för min del djupt beklaga, om detta element komme att ur häradsrätten försvinna, hvarför jag icke skulle vilja lemna min röst för en förändring till den kollegiala formen. Gent emot dem, som påstå, att genom den nya lagen om bevispröfning försvåras domarens uppgift, vill jag då ock säga, att är det verkligen så, att domarens uppgift försvåras, synes mig icke klokt vara att öka magten för de illiterata medlemmarna af domstolen, hvilka väl i allmänhet icke kunna anses ega förmåga att på ett följdrigtigt

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

sätt sammanföra alla de faktiska förhållanden eller omständigheter, som förekommit, och af dem draga en riktig slutledning.

Det är på dessa grunder, som jag för min del icke har kunnat godkänna den del af lagutskottets motivering, som jag nu har angifvit. Tvärtom skulle jag, om ett sådant vilkor bundes vid lagens antagande, deraf ovilkorligen nödgas att rösta mot dess antagande. — I detta sammanhang tillåter jag mig också påpeka, att med beaktande af det utlåtande, som Konungens högsta domstol öfver denna fråga afgaf den 4 februari 1896, dervid domstolens alla i frågans behandling deltagande ledamöter voro ense derom, att en reform, afseende utsträckning af nämndens befogenhet, icke borde genomföras, jag för min del anser vid detta förhållande ännu mindre lämpligt att nu sätta i utsigt för förslaget genomförande en möjlighet att vinna framgång i berörda syfte.

Härefter skall jag be att få öfvergå till sjelfva hufvudfrågan, och vill jag då först betona, att det lagförslag, som föreligger, icke i någon mån ändrar bestämmelserna om beviskyldigheten, utan frågan gäller endast, huru den förebragta bevisningen skall värderas och prövas. De hittills i lagen befintliga bestämmelserna angående beskaffenheten och måttet af den bevisning, som erfordras, för att sanningen af ett åberopadt förhållande skall anses ådagalagd, har under en lång tid ganska enhälligt ansetts högeligen otillfredsställande. Ett uppskattande af bevismedlens värde såsom hel och half bevisning samt bestämmelser härom hafva visat — och det synes mig, att en hvar bör kunna inse detta — sig leda till orimlighet. I följd häraf har under årens lopp allt mer och mer framhållits önskvärdheten af en förändring härutinnan. Och jag kan icke undertrycka en känsla af stor förvåning deröfver, att då för icke så många år sedan såväl i tal som i pressen hördes ganska skarpa, för att icke säga förlöjligande anmärkningar rörande dessa bestämmelser om hel och half bevisning och det otillfredsställande sätt. hvarpå de fylde lagens uppgift, så går nu en strömning, alldeles motsatt, som icke har loford nog ampla för att berömma och försvara bibehållandet af dessa förut såsom olämpliga ansedda bestämmelser.

År 1893, då denna fråga var före i Riksdagen, stod jag på samma ståndpunkt som nu. Då jag detta år deltagit i förhandlingarna om frågan inom lagutskottet, har min pligt varit att ännu mer sätta mig in i frågan, liksom jag under den sedan 1893 gångna tiden äfven i min verksamhet varit i tillfälle att beakta dess innebörd. Och jag anser fortfarande, att en lag i riktighet af den fria bevispröfnings erkännande skulle vara gagnande.

Jag kan icke underlåta att återgifva ett yttrande, som en ledamot af Konungens högsta domstol, justitierådet Herslow, hade då denna fråga år 1892 behandlades i högsta domstolen. Det är endast två punkter derur, som jag skall be att få uppläsa. De äro icke långa, men de gifva en värdefull belysning i frågan: "Å ena sidan är genom dessa regler hvarje kändepart, hvilken icke kan bevisa sin rätt just på det sätt, som lagen sanktionerat, alldeles utestängd från denna rätt, om också domaren och med honom hvarje

med sundt förstånd begåfvad person, som tagit kännedom om hvad i rättegången förekommit, derigenom vunnit den klaraste och fullaste öfvertygelse om rättmätigheten af det i målet väckta anspråket. Å andra sidan tvinga dessa regler domaren att uttala en fällande dom öfver hvar och en svarande part, mot hvilken det stadgade måttet af sådan bevisning, som lagen godkänner, blifvit förebragt, äfven om den inre halten af denna bevisning skulle förefalla skäpligen misstänkt.“ Ja, så har äfven jag och för visso de flesta domare mången gång funnit dessa bevisregler. Hvarthän deras tillämpning kan leda, det visar på, att en förändring är nödvändig. Motståndarne till det nya lagförslaget, åtminstone många, ja snart sagdt de flesta af dem, åberopa den mening i frågan, som har uttalats af en annan högst ärad ledamot af Konungens högsta domstol, nemligen justitierådet Skarin.

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Jag vill för den skull tillåta mig, att erinra om ett yttrande, af bemälda justitieråd, hvori han, som så kraftigt betonar, att nu gällande stadganden om bevisning äro goda och fullt tillräckliga, enligt mitt förmenande påvisar, att det är rätt illa stäldt i afseende å bevispröfningen enligt nu gällande bestämmelser. Han framhåller hurusom i vissa fall den domare, som stödjer sig på ordalydelsen i 7 kap. 29 § rättegångsbalken, ej kan försvaras och tillägger: “Domaren gör ej heller så, utan han tager hänsyn till lagens stadganden i deras sammanhang och pröfvar då lagens rätta mening och grund vara, att hvad handlingarna visa eller hvad rätten vid syn inhemtat förtjenar vitsord framför vitnenas utsago, och han förkastar för ty, visserligen i strid med ordalydelsen i 29 §, men i full öfverensstämmelse med lagens mening och grund, hvad vittnena intygat.“

Jag hemställer nu, om det kan vara för domaren lättare och mindre ansvarsfullt, att det lägges uti hans hand att döma i strid mot ett lagstadgandes uttryckliga ordalydelse, men efter hvad han sjelf pröfvar vara lagens grund och mening, än att lagen tillerkänner honom rätt att utan band af orimliga bevisregler pröfva och godkänna, hvad som för hvarje sundt och oförvilladt omdöme är fullt öfvertygande. Jag kan icke tveka i valet häremellan eller derom, att det för domaren är vida lättare att döma efter lagens gifna anvisningar än tvingas att lägga å sido lagens uttryckliga bud, derför att det befinnes, att dess tillämpning leder till orimlighet, och i stället söka efter lagens grund och mening!

När man talar om, att den subjektiva uppfattningen hos domaren skulle få allt för stor betydelse genom den nya lagen, så frågar jag, om icke den subjektiva uppfattningen nu har samma betydelse; ty minst lika mycket gör sig väl den subjektiva uppfattningen gällande när domaren, utan att tillämpa ett lagens uttryckliga stadgande, går att söka efter lagens grund och mening.

Jag kan således icke heller finna något berättigadt uti det påståendet, att det är farligt att sätta den nya bevisningslagen i domarens hand, eller att man dermed äfventyrar något, som man nu icke lika väl äfventyrar med de gällande bestämmelserna.

Härtill vill jag lägga, att erfarenheten under många år så ådagalagt behöfvat af förändring, att numera, icke sällan utan mycket

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

ofta, domstolarne tillämpa den fria bevispröfningen. En sådan praxis har utbildat sig och vunnit godkännande såväl hos öfverdomstolarne som hos den rättsökande allmänheten. Det gäller således icke här någon ny reform, det gäller alls icke införande af något okänt och för våra förhållanden främmande, utan det är endast fråga om att i lagen stadga ett tillvägagående, som man under många år använt vid sidan af lagen.

Bland de farhågor, som man uttalat för den fria bevispröfningens öfverlåtande åt underdomstolarne, har framhållits, att ordföränderna i underdomstolarne ofta äro unga och mindre erfarna. Det är ju sant att så är förhållandet; ty underdomstolarne, särskildt på landet, hafva ju blifvit och måste också vara en praktisk skola för dem, som egna sig åt domarevärf för framtiden. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på de, enligt mitt förmenande, betydelsefulla garantier, som finnas emot vådan af detta anförtröende åt jemförelsevis unge män af det ansvarsfulla domarekallet.

Först vill jag då nämna den ordinarie domarens skyldighet, enligt både pligtens och hederns bud, att under den tid, då den unge juristen arbetar hos honom för att utbilda sig till sitt kall, följa hans verksamhet med uppmärksamhet och särskildt att icke föreslå honom till erhållande af förordnande, innan han är öfvertygad om att denne är detsamma vuxen. Vidare vill jag erinra om, att hofrätterna allt mer och mer hafva ökat sina fordringar på den tid, under hvilken de unga juristerna skola hafva arbetat hos domare, innan de kunna göra anspråk på att undfå hofrätterns förordnande att hålla ting. Sist, men icke minst, bör det tagas i betraktande, att om förhållandet är sådant som det bör vara mellan den ordinarie domaren och hans unga biträde och som jag tror det verkligen i allmänhet är, den ordinarie domaren följer den unge vikariens arbete i åtminstone de mera betydande målen och ärendena med uppmärksamhet och känner detta såsom en pligt, likasom det också hos den unge vikarien är en önskan att få vända sig till den äldre och anlita hans erfarenhet. Såsom ett exempel på att förhållandet så uppfattas af allmogen, kan jag nämna, att jag många gånger hört genom såväl ledamöter i nämnden som allmogen i öfrigt, att de rättsökande motse med mycket mindre betänksamhet det vikariat, som består deruti, att ting hålles af ett biträde hos domaren, än förordnande för längre tid, derunder den ordinarie domaren är frånvarande, af en vikarie, som de icke känna; ty, såsom de bruka uttrycka, sig, när den ordinarie härads höfdingens biträde håller tinget, så är det i mycket detsamma, som om han sjelf håller det.

Jag kan således icke finna dessa angifna farhågor grundade, och jag vill på tal härom äfven fästa uppmärksamheten på, att för dessa unga tillförordnade domare är omtanken om deras egen framtid en så kraftig sporre att tänka sig för i sitt ansvarsfulla värf och en så mäktig hämsko mot sjelfrådighet, att man icke har anledning att derutinnan något väsentligt befara. Erfarenheten har ock visat, att då åtal förekommit, der man kunnat spåra sjelfrådig-

het hos domaren, så har detta sällan gällt de yngre, oftare de äldre. Jag tror således icke, att detta skäl mot antagandet af det föreliggande lagförslaget kan bestå inför en fördomsfri pröfning.

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Vidare vill jag påpeka, att när man lagt i domarens händer en så ofantligt viktig pröfningsrätt som den, som latitudsystemet innebär, när åt dem af lagen anförtros att välja straff mellan några kronors böter och årtal af straffarbete, när man anser detta utan våda kunna ske och när man, så vidt jag vet, icke haft någon grundad anledning till bekymmer i detta afseende, så kan jag icke förstå, hvarifrån man härleder denna tvekan att åt dessa samma domare lemna den pröfningsrätt, som den nya bevisningslagen medför och som ingalunda är större än den, strafflagens tillämpning fordrar.

Det har äfven såsom skäl mot lagens antagande framhållits förhållandet med stadsdomstolarna särskildt i små städer, der tillsättandet af ordförandebefattningarna visat sig icke lemna säkerhet för att fullt qualificerade personer dertill erhållas, liksom ock den viktiga omständigheten, att icke sällan i dessa små städer domaren icke får tillfälle till erfarenhet och utbildning i sitt värf. Detta allt är nog sant; men för min del håller jag före, att det är icke förenadt med mindre fara, att den nuvarande lagens tillämpning är åt dessa öfverlemnad, än om den föreslagna nya bevisningslagen varder det.

Ehuru ännu mycket vore att säga, skall jag icke alltför länge taga kammarens tid i anspråk, men vill nu till sist ytterligare betona, huru oriktig den föreställningen hos förslagets motståndare är, att dess genomförande skulle blifva till sist en våldsam omstörtning med stora och bekymmersamma förändringar. Detta är fullkomlig missuppfattning, ty förändringen innebär icke något annat än att lagen skulle godkänna en praxis, som under många år gjort sig gällande; och hvad beträffar talet om domarens godtycke, så är det i lagen stadgadt att domaren skall "pröfva", men pröfning och godtycke kunna låta sig förena: de äro motsatser och den som låter förleda sig till godtycke, den gör det lika väl med den nu gällande lagen i sina händer som med den föreslagna.

Likaså då det uttalas bekymmer deröfver, att lagbestämmelsen: "hellre fria än fälla" blifvit borttagen och man befarar, det detta skall kunna medföra, att en oskyldig blifver förklarad skyldig, tror jag för min del icke, att för denna farhåga finnes det ringaste skäl, ty för visso skall i tvifvelaktiga fall, der tvekan råder hos domaren, huruvida den tilltalade är skyldig eller icke, domaren hädanefter icke mindre än hittills följa som regel den vackra satsen: hellre fria än fälla. Visserligen är det domarens pligt att söka åstadkomma sanningens framläggande i dagen; men denna pligt är icke så angenäm, att han låter för den vika den ur känsla och samvete framgående skyldigheten att icke döma en medmänniska ntan att vara öfvertygad om hennes skuld.

Skulle emellertid nu detta lagförslag falla, så förloras med det samma, förutom hvad bevispröfningen angår, en del andra mycket värdefulla bestämmelser, hvilkas saknad för närvarande ofta gjort

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

sig känbart gällande. Jag vill i detta hänseende påpeka bestämmelserna om sakkunnige, om editionspligt och om skadestånd med mera.

På grund af hvad jag nu anfört är det naturligt, att jag yrkar bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Wieselgren: Då den siste talaren påpekat, att det måste vara förmånligare för domaren att få döma med lagen och i enlighet med dess bestämmelser än att som nu, för att kunna tillmötesgå folkets kraf på en förnuftig lagskipning och för att icke komma till orimliga resultat, döma emot lagens anvisningar, så anser jag mig, då jag är den ende fängvårdsmannen i svenska Riksdagen, böra meddela kammaren några erfarenheter, som kunna tjena såsom ett slags illustration till det nämnda yttrandet af den föregående talaren.

Vid början af min tjenstgöring i min nuvarande befattning möttes jag ofantligt ofta vid mina samtal med fångarne i rikets fängelser af det påståendet, att de vore orättvist dömda. Detta föreföll mig mycket märkvärdigt; jag hade den åsigt, som jag tror är mycket allmän i vårt land, att våra domare med rätta åtnjuta ett högt anseende för rättfärdighet i sin tjenstutöfning och att man sålunda icke hade att befara förekomst af sådana domslut, som förut gifvit anledning till vår litanias bön för "oskyldiga fångar". Skulle jag tro på alla de påståenden, som i fängelserna rigtades mot domarena, så skulle vi ju tvärtom hafva mycket goda skäl att med särskild ifver bedja denna bön; vi skulle hafva en ofantlig mängd oskyldiga fångar i stället för, såsom jag trodde, inga. Jag har många gånger låtit vederbörande framtaga domstolens utslag, jag har läst igenom dem tillsammans med de fångar, som påstått sig vara orättvist dömda, och jag har icke kunnat finna ut, hvad de hade för skäl för sin uppfattning — förr än jag en gång kom att fråga: "Nå, men har ni då verkligen icke begått det brott, som står beskrifvet här i utslaget?" Det spörsmålet ville han icke svara på. Detta gaf mig anledning att vidare fullfölja mina efterforskningar; och sedermera — det antydda tillfället ligger många år tillbaka i tiden — har jag ofta konstaterat precis samma förhållande, nemligen att när en fånge säger sig vara orättvist dömd, så är det icke därför, att han icke begått den handling, hvarför han blifvit dömd, utan därför att han blifvit dömd mot lagens bestämmelse, att det skall vara två vittnen, som öfverensstämma, för att få den dom klar, hvarigenom bestraffning ålägges. Detta torde vara ett tydligt bevis på det inflytande, en lagbestämmelse kan utöfva på folket i åtminstone dess djupare lager. Folkets rättfärdighetskänsla har i hög grad förslöats af den ännu hos oss kvarstående bestämmelsen om legal bevisning, bestående af två vittnens samstämmande vittnesbörd. I folkets uppfattning om hvad som är rätt har frågan om det reella sakförhållandet undanskjutits till förmån för den formella rätten om hvad som kan med tu vittnen styrkas; och då nu rättsmedvetandet i de öfre lagren af samhället kommit så långt, att man der kräfver den materiella

rättens företråde framför den formella, så står rättsmedvetandet i de högre samhällslagren i strid mot det i de lägre, hvarest man ännu står kvar på samma ståndpunkt, som man stod på, när lagen gjordes. En ganska stor skara af de fångar, som undergå sitt straff i straffanstalterna, äro så genomträngda af denna formella uppfattning, att om man ock drifver dem att erkänna, det de ju begått den gerning, hvarför de blifvit dömda, kunna de dock icke frångå sina anklagelser mot domstolen, mot samhället för orättfärdighet, för orättvisa på den grund, att de blifvit dömda *i strid mot lagens bestämmelse om två samstämmiga vittnen*. För min del tror jag, att detta är ett förhållande, som är mycket behjertansvärdt. I fångens sinne kvarstår alltid den tanken, att under det man dömt honom för en orättfärdighet, har man vid domens afkunnande sjelf begått en orättfärdighet; ty för honom är olaglighet och orättfärdighet naturligtvis detsamma. Och under fängelsetiden vänder sig hans tanke oafslåtligen omkring detta förhållande och han befäster sig emot inflytelser i god och förädlande riktning så starkt, att han ej sällan blir nästan oätkomlig för fångvårdens behandling. Han återkommer alltid till detta samma: jag är orättvist dömd, man har handlat emot mig olagligt, om än i lagens namn. Detta förhållande, som jag så oändligt många gånger i våra fångelser har haft tillfälle att iakttaga och beklaga, har för mig förstärkt anledningen till missmod öfver att denna lag genom medkammarens beslut nu för andra gången har fallit. Jag hoppas, att det icke skall dröja länge, innan den å nyo återkommer; men jag vill derjemte, till den kraft och verkan det hafva kan, uttala den önskan, att, när den återkommer, den måtte vara åtföljd af ett förslag om anställande af sakkörare vid våra domstolar, så att dessa våra beklagansvärda medbröder, som installas inför domstolarne, må hafva någon hjälp vid framställandet af hvad de anse vid rättspröfningen tala till deras fördel, så att de icke må såsom nu vara lemnade åt sin egen okunnighet i utförandet af sin talan.

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Herr statsrådet Annerstedt: Den förste talaren har redan riktigt angifvit, att, sedan ifrågavarande lagförslag fallit i Andra Kammaren, det beslut, som Första Kammaren går att fatta, icke är af någon omedelbar betydelse i fråga om beskaffenheten af den lag, som för närvarande skall blifva den gällande. Men å andra sidan önskar jag att för kammaren framhålla den stora betydelsen af kammarens beslut i afseende å det fortsatta arbetet med lagstiftningsreformen i Sverige. För att betona detta, torde det tillåtas mig att i största korthet återkalla i minnet, hvad i denna fråga under senaste tiden förekommit.

Såsom herrarne alla veta, framhölls i det principbetänkande, hvilket undertecknades af en företrädare till mig i det embete, jag nu innehar, innan han tillträdde detta embete, och af två härads-höfdingar, af hvilka kammaren ännu ser en bland sig och åt hvilken kammaren anförtrott det magtpåliggande värfvet att vara ordförande i konstitutionsutskottet, framhölls, säger jag, i detta principbetänkande, i hvars utarbetande naturligen flera utom de nämnda deltog, nød-

*Förslag till
lag ang. be-
visning inför
rätta.
(Forts.)*

vändigheten af att utbyta den nuvarande legala bevisningsregeln mot fri bevispröfning. Innan vidare åtgärd med anledning af detta principbetänkande af Kongl. Maj:t vidtogs, underkastades förslaget granskning af den förstärkta lagberedningen, sammansatt så, att man med skäl kunde antaga, att bättre medel för utrönande af den allmänna rättsuppfattningen i landet icke kunde anskaffas. Såsom herrarne torde erinra sig, bestod nemligen den förstärkta lagberedningen af ett antal jurister, de mest framstående, som vid den tiden kunde utfinnas, äfvensom af ett stort antal af Riksdagens båda kamrar, valda bland de mest inflytelserika och erfarna inom Riksdagen. Då denna förstärkta lagberedning, inom hvilken, såsom naturligt var, i många frågor stor skiljaktighet rådde, kom till frågan om den fria bevispröfningen, så inträffade, att hvar enda ledamot var enig i att föreslå denna ändring i vår process. Man kan väl deraf vara berättigad att sluta, att de farhågor, som sedan framkommit från olika håll mot denna grundsats, äro grundlösa, och att det påstående, som under diskussionen härom vid denna riksdag framkastats derom, att den fria bevispröfningen skulle öfverlemna landets allmoge i händerna på juristerna, icke kan vara med rätta förhållandet öfverensstämmande, då i den förstärkta lagberedningen suttit den tidens förnämste ledare af landtmannapartiet, män, som i hela sin verksamhet visat sig hafva förmåga och vilja att häfda, hvad som kan vara nyttigt och nödvändigt för landsbygdens invånare. Då sedermera af en företrädare i det embete, jag nu innehar, gafs instruktion åt lagberedningen i fråga om fortsättande af arbetet på processreformen, var det vid angifna förhållande ganska naturligt, att lagberedningen dervid skulle erhålla i uppdrag att taga i öfvervägande frågan om ny lag angående bevisningen, och det har derjemte i Riksdagen upprepade gånger framhållits, att behovet af denna ändring var i ögonen fallande. När sedan i anledning af denna instruktion lagberedningen skred till utarbetande af lagförslag angående bevisning inför rätta, kunde det icke möta någon betänklighet att bygga lagförslaget på en grundsats — den fria bevispröfningen — mot hvilken dittills icke den ringaste gensaga yppat sig. Det förslag, som framlades för Riksdagen, förkastades af medkammaren, men antogs af denna kammar med den betydliga öfvervigten af 89 röster mot 28. Då sålunda förslaget fallit, begärde Riksdagen sjelf året derpå i skrifvelse till Kongl. Maj:t, att nytt förslag till lag om bevisning inför rätta måtte framläggas, utan den ringaste antydning, att detta förslag skulle grundas på något annat än den fria bevispröfningen. Den enda antydningen, som i Riksdagens skrifvelse förekom derom, att Riksdagen skulle önska någon förändring i det förra förslaget, sådant det af lagutskottet blifvit tillstyrkt, var en antydning, att nämndens befogenhet skulle i någon mån ökas och att denna fråga borde undersökas. Detta uttryck i skrifvelsen gaf min företrädare anledning att låta utarbета förslag, åsyftande ökad inflytande åt nämnden. Men den föregående talaren har redan nämnt, att ett sådant förslag blifvit af högsta domstolens alla i ärendets granskning deltagande ledamöter afstyrkt; och naturligt är, att Kongl.

Maj:ts då icke framlade ett förslag till en sådan särskild lag till Riksdagens pröfning och antagande. Jag tror icke heller, att åtminstone i denna kammare finnes någon önskan, att man skulle förändra nämndens ställning på det sättet, att man upphäfde den kollektiva röst, som nu tillkommer densamma, och ersätta den med särskild rösträtt för en hvar af nämndens ledamöter. Den siste ärade talaren har redan antydt, hvad som talar mot en sådan ändring.

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Då ärendet så föreligger och då det förefaller mig ligga i öppen dag, att i det förevarande förslaget sjelft icke kan ligga någon omständighet, som kan utgöra motiv för kammaren att med frångående af det beslut, som den fattade för fyra år sedan, nu afslå Kongl. Maj:ts med det då af kammaren antagna, öfverensstämmande förslag, anhåller jag få fästa uppmärksamheten på, att skulle kammaren nu fatta ett annat beslut än för fyra år sedan, så måste deri inläggas en betydelse annan än den, som jag antager med ett sådant beslut vara afsedd. Säkert är, att det i medkammaren och i landet icke kunde uppfattas annorlunda, än att Första Kammaren velat utmärka, att en fortsatt processuel reform borde antingen gå i den riktningen, att nämndens ledamöter erhålla personlig rösträtt eller att såsom ideal för en blifvande rättegångsreform skulle uppställas de norska lagmansrätterna, såsom i medkammaren med mycken styrka framhållits vid kritik af Kongl. Maj:ts förslag. Ingendera af dessa synpunkter är, enligt mitt förmenande, lämplig att lägga till grund för en processreform, och jag antager, att Första Kammaren icke skall vilja genom sitt beslut i dag gifva en sådan antydan. På dessa skäl hoppas jag, att kammaren måtte vidhålla sitt en gång fattade beslut och godkänna Kongl. Maj:ts förslag samt följaktligen antaga den föredragna punkten, hvarom jag tillåter mig vördsamt framställa yrkande.

Herr Unger: Herr justitieministern har motiverat sin framställning om detta förslag dermed, att då, enligt gängse uppfattning, praxis i denna fråga står i strid mot lag, synes all anledning förefinnas att söka bringa lagen till tydlig och klar öfverensstämmelse med en praxis, som allmänt erkännes vara god, och hvilken, derest den vinner uttryckligt stöd i lag, torde kunna, utan att rättsäkerheten vedervågas, än bättre lämpas efter senare tiders lifligare samfärdsel och mera utvecklade affärsverksamhet.

Hvad då först beträffar det anförda skälet, att praxis, om den vunne stöd af lag, "skulle än bättre lämpas efter senare tiders lifligare samfärdsel och mera utvecklad affärsverksamhet", får jag för min del upprigtigt erkänna, att jag omöjligen kan förstå, hvad dermed månne menas, hvadan jag icke vågar derom yttra mig. Vidkommande i öfrigt herr justitieministerns omförmälda anförande till statsrådsprotokollet, så medgifver ju justitieministern, att det allmänt erkännes, att praxis är god, och samma vitsord lemnas jemväl af den ende ledamot af högsta domstolen, som yttrat sig i principfrågan. Jag frågar då, hvarför man skall ändra denna

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

praxis, då den är god. Praxis är god, men, säger man, den strider mot eller är åtminstone icke fullt öfverensstämmande med gällande lag. Derom äro dock meningarna ganska delade, såsom man vet. Jag åberopar i det hänseendet, hvad nämnda ledamot i högsta domstolen yttrat, hvari jag instämmer utan att i ämnets nu befintliga skick ingå på vidare utläggning deraf: "De få bevisregler, 1734 års lag innehåller, att två vittnens, af annan bevisning ej vederlagda utsago är fullt bevis, att ett vittnes utsago ensamt ej är fullt bevis och att på omständigheter, som medföra blott sannolikhet, ej må fällas, torde, ehuru de mähända äro öfverflödiga för en fullkomligt samvetsgrann, rättrådig, förständig och insigtsfull domare, dock ej kunna utan olägenhet undvaras. De innehålla rigtiga och nyttiga hänvisningar för domaren och äro egnade att åstadkomma enhet i lagskipningen och att förekomma allt för stort spelrum åt domarens subjektiva uppfattning eller godtycke."

Vidare säger samma justitieråd: "Då således bevispröfningen vid de svenska domstolarne väl får anses vara synnerligen tillfredsställande och då denna bevispröfning, af de skäl, jag här ofvan sökt anföra, efter min mening ingalunda strider mot, utan tvärtom väl öfverensstämmer med gällande lagbud, måste jag vidhålla den af mig 1892 uttalade mening, att något behof af lagförändring härutinnan ej förefinnes." I denna åsigt får jag, såsom sagdt, instämma, och jag anser icke, att det föreligger något behof af en lagändring; då praxis är god och helt visst under tidernas lopp utvecklats till det bättre, så att den numera anses "synnerligen tillfredsställande". Att nu, sedan praxis under ett och ett halft sekel utvecklats och stadgat sig och blifvit god, komma med en ny lag, skulle antagligen komma att förrycka förhållandet och göra tillämpningen af lagen, åtminstone till en början, osäker.

Det såges nu af justitieministern utan anförande af sakliga skäl, att "det måste betviflas", att den är riktig den åsigten, att med afseende å bevispröfningen allt skulle vara väl bestämdt såsom det nu är, och han griper sig derefter, utan afseende å dess sammanhang med andra stadganden i vår gamla rättegångsbalk, an med detta förslag, i syfte att omgestalta ensamt bevispröfningen, utan att först taga i skärskådande frågorna om domstolsorganisationen och rättegångsförfarandet. Det har städse ansetts såsom ett axiom, att frågan om domstolsorganisationen och frågan om rättegångsförfarandet borde föregå frågan om bevisning inför rätta. Så förforo 1734 års lagstiftare. De började med domstolsorganisationen: "om allmänna rättor och domstolar i gemen"; så öfvergingo de till rättegångsförfarandet: "huru för Rätta käras och svaras skall"; och först derefter ansågs frågan: "om laga bevis i hvarje handa mål" kunna förekomma. Nu synas de, som gilla detta förslag, förmena, att det är likgiltigt, om denna fråga föregår de andra, men det är ej så, den måste behandlas åtminstone samtidigt med dem, ty den fria bevispröfningen lämpar sig icke väl för vår nuvarande domstolsorganisation och än mindre för nu stadgade rättegångsförfarande. Det vore, hvad häradsrätterna vidkommer, att lägga alltför mycket i en ofta ung och oerfaren domares händer.

Man har därför velat hjälpa upp saken med att föreslå ökad rösträtt för nämnden. Jag tror dock för min del, att det vore ett mycket vädligt tilltag att, såsom Kongl. Maj:t haft för afsigt att föreslå och lagutskottet nu jemväl föreslår, men högsta domstolen enhälligt afstyrkt, söka hjälpa upp den fria bevispröfningen med utvidgad rösträtt för nämnden. Man vore då inne på frågan om jury, och dit tror jag icke, att Första Kammaren vill komma.

icke heller rådstufvurätterna äro väl egnade att uppbära den fria bevispröfningen. Vi veta, att deras ordförande tillsätts af Kongl. Maj:t efter förslag af städernas till deltagande i riksdagsmannaval röstberättigade invånare. Man har sett, att å sådana förslag uppsätts, utan tillbörlig hänsyn till de sökandes duglighet, män, som icke äro lämpliga att uppbära ett sådant ansvar, som den nya bevispröfningen skulle medföra. Hvad derefter rättegångsförfarandet vidkommer, så inträffar det ofta med vårt nuvarande arbetssätt, att det är en domare, som handlägger målet en gång och en annan en annan gång; och det kan till och med i domsagor, der det hålles sammanträden, hända, att, sedan samma mål handlagts af olika domare, det slutligen måste afdömas af en domare, som aldrig handlagt det förut. Kan det då vara lämpligt, att denne skall döma med fri bevispröfning efter mer eller mindre väl affattade protokoll utan att hafva hvarken sett eller hört vare sig vittnen eller parter? Det har alltid ansetts såsom ett oefftergiftigt vilkor för införande af fri bevispröfning, att den skulle föregås af intensiv muntlig förhandling. Det iakttages, så vidt jag vet, öfverallt. Men här säges, att domaren skall fritt pröfva bevisen, som blifvit förebragta, utan att han förut ens i någon mån deltagit i målets handläggning. Jag kan icke vara med om ett sådant förslag annat än i sammanhang med frågan om förändrade stadganden med afseende å domstolarnes omorganisation och i synnerhet med afseende å rättegångsförfarandet, ty utan en reform i dessa delar synes det mig alltför betänkligt att inlåta sig på den föreliggande lagändringen.

Herr justitieministern har, såsom nämndt är, funnit det tvifvelaktigt, huruvida den åsigt, som uttalats af det justitieråd, hvilken framställt en motsatt mening, vore riktig. Det är en gammal vishetsregel, som bjuder, att i tvifvelaktiga fall bör man icke handla, men herr justitieministern synes icke vara anhängare af den regeln "in dubio non est agendum", att döma ej mindre af hans vid förra riksdagen framställda grundlagsförslag än äfven af nu föreliggande lagförslag. Under sådana förhållanden var det visserligen icke oväntadt, att lagutskottet med dess reformvänliga ordförande skulle glida med på det sluttande planet, som kanske utmynnar i juryinrättningen; men det har förvånat mig mycket, att det vid betänkandet icke finnes åtminstone någon reservation af utskottets ledamöter från denna kammare. Jag vågar ändock, herr greve och talman, under åberopande af nu anförda, för en hvar, jurist eller icke, helt visst fullt påtagliga skäl yrka afslag å den föredragna lagparagrafen.

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Förslaget till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Herr statsrådet Annerstedt: Jag önskar allenast att med anledning af den siste ärade talarens anförande fästa uppmärksamheten derpå, att under nuvarande förhållanden hvarje framställt förslag till en genomgripande reform af domstolarnes inrättande i vårt land icke har någon utsigt till framgång. Detta är ett sakförhållande, som förhandlingarna i förstärkta lagberedningen ådagalade, ty lika enhälligt som tillstyrkandet var för införandet af den fria bevispröfningen med den nuvarande domstolsorganisationen, lika delade voro meningarna, då det gälde frågan om att införa ändringar, huru små och obetydliga som helst, i denna domstolsorganisation. Särskildt voro Riksdagens ledamöter i förstärkta lagberedningen alla af den mening, att man var belåten med domstolsorganisationen så i land som i stad, endast att beträffande stadsdomstolarne en del af dessa ledamöter var af den åsigt, att man borde införa nämnd äfven i dessa domstolar i stället för de illiterate rådmännen. Och herrarne inse till fullo, att den reformen saknar hvarje betydelse för den fråga angående bevispröfningen, hvarmed vi här sysselsätta oss.

Hvad åter angår frågan om att i sammanhang med den fria bevispröfningen införa ett nytt processuellt förfarande, så föreställer jag mig, att Riksdagens ledamöter icke vilja vara med om att anvisa de medel, som äro nödvändiga för det ändamål, som af den siste ärade talaren framhölls. Det möter ingen svårighet att med den nuvarande domstolsorganisationen införa ett mera intensivt förfarande, allenast Riksdagen vill anvisa de derför nödiga medlen, men det blifver ganska dyrt att anordna ett sådant koncentreradt förfarande.

Jag föreställer mig därför, att det föreliggande lagförslaget icke kan förutsätta de båda lagreformer, som den siste ärade talaren antydde, och att denna hans antydan icke är annat än ett förklädt uttryck för åsigten, att icke något skall göras i saken.

Det är redan frambället, att åtskilliga ganska betydliga fördelar kunna vinnas och inga olägenheter följa af detta förslags antagande.

Under sådana förhållanden föreställer jag mig, att Första Kammaren icke bör utsätta sig för den anklagelse för vankelmod, som blifver följden af att Första Kammaren ett år antager och ett annat år afslår samma förslag i detta ämne.

Herr Hasselrot: Efter de anföranden, kammaren redan varit i tillfälle att höra i frågan, är det egentligen icke något att tillägga för den, som deri står på samma ståndpunkt som lagutskottet och önskar bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Det är också blott ett par omständigheter, å hvilka jag önskar fästa kammarens uppmärksamhet.

Det är en gammal regel, att den, som bevisar för mycket, bevisar intet. Jag tror, att denna regel kan tillämpas på dem, som här uppträdt mot det föreliggande förslaget. Hela deras resonnement har gått ut på att klandra införandet i vår lagstiftning af en absolut fri bevispröfning, men enligt min uppfattning är det

här icke alls fråga om att i domarens hand lägga någon sådan absolut frihet vid bevispröfningen. Meningen med förslaget är väl att göra denna bevispröfning friare, än den hittills varit, men denna pröfning skall dock alltid grundas på fullt objektiva skäl. Lagens uttryck äro i detta hänseende enligt mitt förmenande alldeles tydliga. I 1 § 1 mom. heter det: "I rättegång gälle såsom bevisadt det, hvarför med hänsyn till allt, som i målet förekommit, öfvertygande skäl pröfvas föreligga". Och sedan står det i mom. 2: "I domen skola angifvas de hufvudsakliga skäl, hvarpå rätten grundar sin öfvertygelse". Sammanställer man båda dessa stadganden, finner man, att deri ligger ett bestämdt förbud för rätten mot att grunda sin öfvertygelse i bevisfrågan på en lös subjektiv uppfattning.

*Förslag till
lag ang. be-
visning inför
rätta.
(Forts.)*

Jag kan därför icke heller inse, att något hinder för förslagets antagande kan ligga i den omständighet, som en föregående talare påpekade, att det kan inträffa, att handläggningen af ett mål skötes af en person vid ett tingssammanträde, af en annan vid det andra sammanträdet, och att slutligen en tredje får afdöma målet. Denne tredje har ju till ledning för domen hvad som förut blifvit med objektiva skäl i protokollet framhållet och är icke i någon i sämre ställning än öfverdomstolarne, hvilka hittills dömt och säkerligen äfven framdeles komma att döma på grund af protokol- len. Den olägenhet, som denne talare härutinnan velat påpeka, anser jag således vara helt och hållet uppkonstruerad och icke grundad på lagförslagets bestämmelser, rätt tolkade.

Man har vidare invändt: då vi redan nu hafva en faktiskt fri bevispröfning, kunna vi icke då nöja oss med lagen sådan den är? Hvarför ändra lagen? Jo, därför att lagen nu icke är hvad den skulle vara, ett uttryck för hvad som bör vara. Jag erkänner väl, att praxis, särdeles under de sista åren, gått i rigtning mot en friare bevispröfning, än lagens bokstaf medgifver, men man känner sig dock i viss mån bunden af dess bestämmelser i fråga om bevisningen, särskildt af lagbudet om fullt och halft bevis. Det står t. ex., att hvad tu vittnen sammanstämmande intyga är fullt bevis, och det står icke, såsom här blifvit sagdt, tillagdt "då motbevisning ej förekommer". Funnes ett sådant tillägg, och det är faktiskt ett sådant tillägg, som lagförslaget afser att införa, så skulle detta möjliggöra att lagligen underkänna misstänkta vittnens berättelser, men skall man följa lagen, så äro alltid tu vittnen fullt bevis. Dock är det gifvet, att under många förhållanden tu vittnen icke äro säker bevisning. Menniskor kunna misstaga sig; de kunna hafva glömt, de kunna hafva misstagit sig på hörsel, på syn o. s. v. Och äfven är det ej alls otänkbart, att två personer kunna intyga samma sak mot bättre vetande. Domstolen skulle dock i alla dessa fall vara lagligen bunden af de två vittnenas berättelse; så länge den fixa bestämmelsen i lagen står qvar, måste domstolen här lemna lagen å sido för att kunna finna det rätta. Detta gör, att lagen bör ändras, och den ändring, som här är föreslagen, är icke större, än hvad som nått och jemt är nödigt för att komma till ett riktigt mål.

Förslag till
lag ang. be-
visning inför
rätta.
(Forts.)

En talare har sagt, att man icke kunde ifrågasätta fri bevispröfning utan en ny domstolsorganisation och påstått, att detta skulle vara ett axiom. Herr justitieministern har redan bemött detta yttrande, och jag tillåter mig att i likhet med honom påpeka, att förstärkta lagberedningen, som var sammansatt af många framstående ledamöter af Riksdagen jemte jurister, alldeles enhälligt förordade införandet af fri bevispröfning och nästan lika enhälligt ansåg, att den kunde införas utan sammanhang med någon reform af domstolsorganisationen. Trots min påstådda reformvänlighet är hellier ingen mer emot en ändring af vår domstolsorganisation än jag. Jag tror, att den, uppvuxen på historisk grund, står i öfverensstämmelse med vårt folks föreställningssätt och passar för våra förhållanden. Jag skulle också vara den förste att afstyrka en omorganisation af våra domstolar till exempel enligt det preussiska systemet med muntlighetsförfarande och kollegiala underdomstolar på landet.

Då jag tror, att det föreliggande förslaget är godt och dess antagande icke kan medföra någon nämnvärd våda, tillåter jag mig att yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Hammarskjöld: Diskussionen angående det föreliggande lagförslaget har väsentligen rört sig om något, som man kallar fri bevispröfning och hvilket somliga framhålla som ett farligt odjur, men andra tycka vara en välsignad sak. Somliga mena, att vi redan hafva det, andra påstå, att det är en betänklig nyhet.

Bestämmelserna om laga bevis i hvarjehanda mål hafva vi för det närvarande i 17 kap. rättegångsbalken. Läser man nu § 1 i detta kapitel, lyder den sålunda: Företer någon skriftliga bevis, att sin talan dermed styrka; pröfve domaren noga deras beskaffenhet och rättighet, så ock hvad vitsord och verkan de i saken ega.

Hvad är detta för något?

Jo, det är den fria bevispröfningen. I första paragrafen i nu gällande bevisningslag är den tillagd domaren i fråga om skriftliga bevis. Han skall noga pröfva deras beskaffenhet och rättighet, pröfva, om de äro äkta o. s. v., och han skall också pröfva, hvad vitsord och verkan de kunna ega, d. v. s. hvad trovärdighet, man kan tillägga de uppgifter, som der förekomma.

Om det nu vore något så förfärligt med den fria bevispröfningens införande, så hade ju redan 1734 års lagstiftare begått detta förskräckliga attentat i en ganska vigtig punkt. Domarens subjektiva, fria öfvertygelse, obunden af några skäl, som man hört så mycket talas om, skulle då här få råda. Men icke var det meningen med 1734 års lag och icke hafva, såvidt jag vet, domarena tillämpat paragrafen på det sättet, utan de hafva menat och trott — och jag anser med rätta — att domaren skulle på samma sätt, som hvarje annan förnuftig människa förfar, pröfva, om dessa skriftliga bevis äro trovärdiga eller icke, och hvad vitsord och verkan, de kunna i saken ega.

Nu äro skriftliga bevis icke de enda bevis, som kunna förekomma. Här har i dag ganska mycket talats om vittnen. Nå

väl, äro vittnen absolut trovärdiga, så att någon pröfning af deras beskaffenhet och hvad vitsord deras utsagor skola hafva icke bör förekomma? Är det säkrare, hvad vittnen säga, än hvad skriftliga bevis innehålla? Enligt min mening och, såsom den siste talaren äfven framhöll, är det icke säkrare. Det finnes falska vittnen, och det är en beklaglig sanning, att sådana på sista tiden tilltagit i antal. Det finnes hela ligor af falska vittnen. Ibland blifva de öfverbevisade och då är saken hjälpt, men det finnes många, mot hvilka juridiskt bindande bevisning icke kan åstadkommas, att de äro falska, ehuru man har goda skäl att misstänka, att det icke förhåller sig rätt med deras vittnesmål. Männe då domaren gör orätt, om han tillämpar den bestämmelse, som *icke* fins i fråga om vittnesmål, utan blott i fråga om skriftliga bevis, och pröfvar hvad vitsord, dessa vittnen skola hafva? Men hvad gör domaren, då han så förfar? Jo, han begär det förfärliga brottet att utöfva fri bevisningspröfning; han förfar, godtyckligt, säga somliga. Jag säger, att han förfar, såsom en god och samvetsgrann domare i sådana fall bör förfara.

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Den siste talaren anmärkte, och med fullt skäl, att fullkomligt hederliga vittnen kunna komma med berättelser, som icke äro med sanningen öfverensstämmande. Huru kan det komma sig? Jo, de kunna hafva uppfattat origtigt. Det kan t. ex. fordras viss teknisk insigt för att kunna uppfatta ett visst faktum riktigt. — Vittnesmålet kan gälla någon för länge sedan skedd tilldragelse. Det veta vi alla, att då det gäller något, som skett för länge sedan, kunna vi hafva glömt rätta förhållandet, men tro oss kanske komma i håg det. Minnet har en bild deraf i medvetandet, men det händer, att den bild, som fastnat i vårt medvetande, icke är riktig. Om vi läsa den rika memoarlitteraturen, finna vi, huru hederliga och aktningvärda människor berätta den ena tilldragelsen efter den andra, men jeför man deras berättelser med samtida handlingar, finner man, att de ofta begått misstag på misstag i fråga om händelser och tider och ställen. Så nog kan det hända, att människor misstaga sig. Gör då domaren orätt, om han, när ett vittne berättar detaljerade tilldragelser från för länge sedan flydda tider, hyser en vis skepsis? Kan icke här behövas någon bekräftelse, till och med om två vittnen berätta på samma sätt?

Huru ställer sig nu vår gällande lag till allt detta? Den säger, att vissa personer äro jäfviga; dem får domaren alls icke tro på, och så räknas i § 7 upp en hel mängd jäfsanledningar. Nu kan det mycket ofta vara fallet, att dessa personer, som sålunda förklarar jäfviga, skulle hafva mycket viktiga upplysningar att i saken meddela och att de äro af den hederlighet, att de visst icke skulle komma med några osanna uppgifter, om de fingo vittna. Genom dessa många och stränga jäfsanledningar beröfvar sig sålunda rättvisan viktiga hjälpmedel till att få fram, hvad som sant är.

Skall det då icke finnas några jäf alls? Det har jag icke sagt, och det står icke heller i lagförslaget, men att våra nuvarande jäfsbestämmelser gå för långt, tror jag vara skäligen allmänt er-

*Förslag till
lag ang. be-
visning inför
rätta.
(Forts.)*

känt. Om den person, som skulle kunna sägas hafva skäl att misstänka ett vittnes trovärdighet, emedan vittnet står i något närmare förhållande till motparten, dock önskar höra vittnet, kan det lätt inträffa, att den parten, som är t. ex. beslägtad med vittnet, säger: nej, han är jäfvig, han får icke vittna. Hvarför gör han så? Jo, vanligen därför att han vet, att vittnet kan hafva något att säga, som skulle vara till skada för honom. Här vid lag har domaren icke någon möjlighet att jemka på lagens bestämmelser. Bestämmelserna om jäf kunna icke jemkas utan parternas medgifvande. I fråga derom finnes sålunda icke fri bevispröfning.

Deremot är det så, att, oaktadt vår nuvarande lag icke gifver anledning till fri bevispröfning med afseende å vittnen, som anses icke jäfviga, omständigheternas magt, rättfärdighetens magt drifvit våra domare — och vare det sagdt till deras heder — till en sådan pröfning. Fastän det finnes två vittnen, som sammanstämman, företaga sig domarena icke att falla någon t. ex. till dödsstraff eller annat svårt straff, då de i andra omständigheter hafva skäl, som förringa vittnenas trovärdighet. En domare handlar då bokstafigen i strid mot lagen, men han handlar i rättfärdighetens tjänst. Hvad som det nu är fråga om, beträffande vittnesbevisningen, är att få lagen så ändrad, att våra domare — heder och ära åt dem för att de så göra — då de pröfva vittnesmålen, kunna göra det med fröjd och icke med suckan, ty det är visst icke något angenämt att handla i strid mot lagen.

Vidare finnes det något, som heter bindande omständigheter och liknelser. Det vet hvar jurist, att bevisning genom liknelser och omständigheter kan vara den starkaste, som är möjlig att åstadkomma, och ganska många hafva blifvit fällda till straff utan vittnen blott på liknelser och omständigheter, men jag skulle vara mycket tacksam mot den, som kunde visa mig, hvar i 1734 års lag den legala grunden till ett sådant förfarande finnes. 1734 års lagstiftare tänkte sig, att liknelser och omständigheter skulle kunna föranleda till att en brottsling insattes på bekännelse, men detta är länge sedan upphäfdt. Att han skulle kunna fallas på blott liknelser och omständigheter står ingenstädes. Det fordras åtminstone ett vittne jemte omständigheter och liknelser. Men det skulle blifva just en skön rättskipning, om vi icke skulle kunna tillägga bindande omständigheter och liknelser full beviskraft. Jag är fullkomligt öfvertygad, att de ärade talare, som här uppträdt emot den fria bevispröfningen, tillämpa lagen på samma sätt som vi andra, så att de tillägga liknelser och omständigheter en större beviskraft, än lagen omtalar.

Hvem är det nu, som har nyttan af en god bevisningslag?

Icke är det domaren. Nej, det är det verkliga icke.

Val kan det vara för honom oangenämt att vara tvungen att döma på ett ofullständigt bevismateriel eller kanske, bunden af de formella bevisreglerna, komma till ett resultat, som står i strid mot hvad sant är, men något personligt intresse har han icke i att sanningen kommer fram.

Den, som har ett sådant intresse, det är den part, som säger sanning, som har rätt, och den, som har ett personligt intresse i att sanningen icke kommer fram, det är den part, som ljuger, som har orätt. En lagstiftning, som hindrar rättskipningen att tillgodogöra sig allt det bevismateriel, som finnes, eller tvingar den att tro på bevismedel, som icke fullständigt förtjena tilltro, den lagstiftningen är till gagn för den, som ljuger och har orätt, och till skada för den, som talar sanning och har rätt. I sanningens och rättfärdighetens namn är det därför angeläget, att bevisningslagen göres så, att, för det första, intet bevismedel, som kan tjena till att få fram sanningen, blir undertryckt, och, för det andra, bevismedlen blifva bedömda efter hvad de äro värda, så att icke såsom fullständigt styrkt antages det, som är misstänkt.

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Vi hafva sett, att lagen fallit i Andra Kammaren. Hvad visar väl det? Jo, att det råder mycket missförstånd med afseende å innebörden af denna fråga, kanske också att vårt folk ännu icke kommit så långt i utveckling, att det är moget för denna moderna reform i rättfärdighetens intresse. Men deraf följer icke, att Första Kammaren, som redan en gång visat sig inse reformens betydelse, nu bör sjunka tillbaka till en ofullkomligare och mera ålderdomlig ståndpunkt och ej längre hafva intresse för att sanningen kommer fram. Man har sagt, att det icke går an att antaga denna lag utan en förändring af våra domstolars organisation. Jag är i detta afseende fullt ense med dem, som icke vilja veta af vare sig en utsträckning af nämndens befogenhet eller ett borttagande af denna i mångt och mycket så förträffliga nämnd och landtdomstolarnes förändrande till kollegiala domstolar. Jag tror icke, att det skulle vara till rättvisans och rättfärdighetens gagn att göra en sådan reform. Såvidt jag känner till, huru rättskipningen tillgår vid häradsrätterna och vid de kollegiala domstolarne i städerna, har jag icke funnit, att, i stort sedt, rättskipningen är sämre på landet än i städerna. -- Beträffande den anmärkta svårigheten att verkställa bevispröfning på grund af ett af andra utarbetadt protokollsmaterial, anser jag den siste talarens yttrande alldeles riktigt.

På grund af hvad jag nu yttrat samt på de skäl, som anförts af andra talare, särskildt herrar Rudebeck och Hasselrot, ber jag att få yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

Herr Dickson: Af hvad förut anförts torde vara klart, att med fri bevispröfning icke menas, att domaren skulle få döma efter hugskott, utan att han enligt föreliggande förslag är bunden af fullt öfvertygande skäl, och dessa skäl skola af honom angifvas i domen. Således är det inga andra än fullt objektiva grunder, som kunna åberopas. I justitierådet Skarins yttrande till högsta domstolens protokoll häntydtes på fall, då utomlands oskyldiga skulle blifvit dömda till straff eller anklagade blifvit orättvist frikända. Sådant torde dock endast kunna inträffa, der jury förekommer, men dylika följder böra icke kunna befaras af den nu föreliggande lagen.

Förslag till
lag ang. be-
visning inför
rätta.
(Forts.)

Fri bevispröfning innebär frihet för domaren att pröfva bevisningen utan någon förut bestämd klassificering deraf i hela och halfva bevis och utan andra regler, som utesluta bedömande af bevismaterialets beskaffenhet. Ett sådant stadgande som att domaren i tvifvelaktiga fall bör hellre fria än fälla behöfves icke, enligt den föreslagna lagen, ty är fallet tvifvelaktigt, föreliggande icke fullt öfvertygande skäl.

Den föreliggande lagen återgifver för öfrigt bevisningsreglerna bättre än den gamla, den är fullständigare och redigare och inför många förbättringar. Jag tror därför, att tillämpningen af lagen med trygghet kan öfverlemnas åt våra domare, äfven de unga vikarierna på landet. Jag antager, att det för dem skall möta större svårighet att tillämpa åtskilliga invecklade lagar än dessa bevisningsregler.

Med herr Rudebeck anser jag också, att någon ökad befogenhet åt nämnden icke bör lemnas.

Här har nämnts, att införandet af fri bevispröfning borde kombineras med ändring af andra delar af rättegångsbalken, men att säga sådant är endast att undanskjuta frågans lösning, ty det måste vara klart, att en hel ny rättegångsbalk omöjligen kan på en gång framläggas. Jag tror, att det är nödvändigt att, såsom skett, taga den styckevis.

Det föreliggande förslaget tyckes mig vara väl affattadt och egnadt att tillfredsställa landets behof, och jag förenar mig därför i yrkandet om bifall.

Herr Sandberg: För icke länge sedan, då fråga var om förstärkande af kammarrättens arbetskrafter, uttalades af en framstående medlem af denna kammare det bestämda påståendet, att de personer, som egde utöfva domsrätt, borde innehafva ordinarie tjänst. Jag vill icke bestrida detta påstående, men om så är och då det är allmänt känt, att domsrätt i häradsrätterna allt för ofta och oftare än nödigt är utöfvas af unge vikarier, så synes mig detta förhållande medföra en viss betänklighet mot att åt desse unge män öfverlemnas den stora magt, som ligger i den fria bevispröfningen. Förhållandet mellan de unga vikarierna och de ordinarie härads höfdingarne torde icke heller alltid vara så *idealiskt*, som en föregående talare framstälde detsamma. Unge jurister äro nog liksom andre unge män mot slutet af det nittonde seklet ofta intagna af en själfrådighet och tro på sin egen förträfflighet, som icke viker för ålder och erfarenhet.

Jag förenar mig med dem, som yrka afslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle afslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande af paragrafen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Alin* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Den, som godkänner 1 § i lagutskottets förslag till lag angående bevisning inför rätta, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås paragrafen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—88;

Nej—27.

2—4 §§, I kapitlets öfverskrift, samt 5—14 §§.

Godkändes.

15 §.

Herr vice talmannen: I den föregående paragrafen är vittneseden bibehållen i sin nuvarande, från 1500-talet lånade drägt. Både inledningsorden och bekräftelseorden äro bibehållna, oaktadt tusende sinom tusende personer i våra dagar bönfällit om att blifva befriade från bekräftelseorden. Jag antager, att i ett edsformulär icke *något* ord saknar betydelse. Edsformuläret lyder så: "Jag N. N. lofvar och svär vid Gud och hans heliga evangelium, att jag skall vittna och gifva till känna allt, hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar; så sant mig Gud hjelpe till lif och själ"; men i den nu föredragna paragrafen tillerkännes vittnet rättighet att, om han eller personer, som äro närskylde till honom, kunna hafva obehag af saken, vägra att uppenbara "*allt*, hvad han vet händt och sant vara". Sedan han med helig ed förbundit sig att "ej något förtiga", kan han vägra att besvara till honom framställda frågor, som kunna för honom eller närskylda medföra åtal. Jag kan icke finna annat, än att bestämmelsen i 15 § står i bestämd motsägelse och motsats till hvad sjelfva edsformuläret innehåller, och denna uppfattning är äfven uttalad af en ledamot i högsta domstolen i det betänkande, som högsta domstolen år 1892 afgaf. När jag för 26 år sedan i denna kammare uppträdde mot dåvarande missbruk af edgången, förklarade jag, att jag ansåg

Förslag till
lag ang. be-
visning inför
rätta.
(Forts.)

vittneseden och äfven värjemålseden icke för närvarande kunna undvaras, och jag vidhåller, åtminstone i hufvudsak, ännu denna uppfattning. Men skall ny rättegångsordning genomföras, skall den fria bevispröfningen införas, då ansluter jag mig helt och hållet till hvad en ledamot af högsta domstolen i förevarande fråga anfört, nemligen justitierådet Norberg. Han säger, att han beklagar, att tiden icke funnits vara inne för afskaffande af ett rättsinstitut, hvilket i så ringa grad som parts ed — och i synnerhet värjemålseden — motsvarar en human och rationel lagstiftnings ändamål. Och han ber ytterligare att få erinra, hurusom enligt hans omdöme "partseden, äfven under de former, den i förevarande lagförslag erhållit, innebär icke en modifikation utan ett upphäfvande i väsentlig måtto af den grundsats om bevispröfningens frihet, hvarå förslaget i dess helhet eljest är bygd". Och han slutar sålunda: "Då jag alltså anser partseden och framför allt värjemålseden såsom ett ej blott umbärligt, utan i det hela förkastligt bevismedel, hvars sista stöd dessutom synes mig falla för de skäl, hvilka tala för godkännande af detta lagförslags hufvudgrunder, kan jag icke tillstyrka de i ämnet föreslagna bestämmelserna".

Jag har röstat mot förslaget här, oaktadt jag erkänner dess fördelar i vissa afseenden, men jag har gjort det hufvudsakligen just på grund af dessa bestämmelser angående edgången. Lagförslaget har nu fallit, men som jag förmodar, att det återkommer under en annan form, har jag till följd af den uppfattning, som jag har, och hvilken jag vid flera tillfällen uttalat, icke ansett mig kunna undgå att uttala mina betänkligheter mot de bestämmelser, som finnas i 14 och 15 §§ i nu föreliggande betänkande.

Något särskildt yrkande har jag icke att göra.

Herr Hasselrot: Det lärer väl icke kunna förnekas, att det ligger ett formellt berättigande i den anmärkning, som herr vice talmannen gjorde mot 15 §:s bestämmelser i jämförelse med 14 §:s. Jag tror dock icke, att olägenheterna äro af den vikt, att man därför bör göra någon ändring i dessa bestämmelser. Förhållandet har hittills varit ungefär enahanda. Edgångsformuläret är det samma, som det varit förut, och man har trots detta ej varit skyldig att såsom vittne omtala *allt*, hvad man vet i saken händt vara; man har t. ex. ej fått omtala, hvad man mellan fyra ögon och i förtroende fått veta, eller varit skyldig säga, hvad som rört en själf. Det går härvid helt enkelt så till, att när någon skall aflägga eden, underrättas han af domaren, att lagen härutinnan modifierar hans edspligt. Med det största lugn underlåter han då att omtala, hvad han mellan fyra ögon och i förtroende fått veta eller hvad som rör honom själf. Jag har själf mången gång praktiserat detta, och jag har aldrig hört något vittne yttra eller ens antyda, att ett sådant förfarande föranlett några samvetsbetänkligheter. Jag tror således, att i praktiskt hänseende den gjorda anmärkningen icke har så synnerligen stor betydelse, och tillåter mig därför att yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr vice talmannen: Frågans praktiska betydelse anser jag helt och hållet vara beroende på beskaffenheten af vittnets samvete. Är det ett ömtåligt samvete, kan ju frågan hafva stor praktisk betydelse, men är det ett samvete, som tager saken jemförelsevis lätt, håller jag med om, att den icke har stor praktisk betydelse. Men när det är fråga om allvar, om evighetens allvar, då tror jag, att man måste taga saken litet allvarligare, än hvad lagförslaget här gör.

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Herr Wieselgren: Herr vice talmannen gjorde en anmärkning i fråga om 14 och 15 §§ med hänsyn till deras innehåll. Jag skall bedja att få återupprepa en anmärkning, som jag ett par gånger förut gjort i fråga om den förra paragrafens formulering.

Det förekommer nämligen i edsformuläret en språkvidrighet, som icke längre borde få kvarstå. Det heter, — — "att jag skall vittna och gifva till känna allt. hvad jag vet *händt och sant vara*". Hvar och en i kammaren inser mer än väl, att detta är emot och icke med våra språklagar. Om jag säger: det är *händt*, att kammaren bifallit första punkten i detta förslag, skall hvar och en veta att säga: det heter icke så; det heter: det *har* händt. Alldeles riktigt; men här säga vi ändå; hvad man vet *händt och sant vara*, ehuru *vara* icke är hjälpverb till *hända*, om det också är fullt riktigt i sammanställningen *vara sant*. Det är så mycket mera ledsamt, att vi icke kunna få detta uttryck ändradt, som en stor mängd vittnen icke ens förstå det, utan i stället säga *rätt och sant vara*, därför att de icke kunna tänka sig möjligheten, att skrifkunnigt folk kunnat formulera eden så galet, som skett, och som fått stå kvar under långliga tider.

Jag skall icke göra något yrkande, då saken icke för tillfället kan få något resultat; men edsformulärets ord bör naturligtvis lyda så: hvad jag vet i denna sak *hafva händt och vara sant*.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den föreliggande paragrafen.

16 §.

Herr Hasselrot: Såsom kammaren behagade finna, har jag beträffande denna punkt afgifvit en reservation, och samma reservation fans vid betänkandet 1893, dock i något annan form. Jag tillåter mig därför nu gifva några skäl, hvarför jag anser, att den bestämmelse, som reservationen afser, bör i förslaget intagas. Får jag icke något understöd, skall jag icke tillåta mig att framställa något yrkande.

Så vidt jag förstår, är grundprincipen för lagförslaget den, att, så vidt möjligt är, få fram hela sanningen, men denna princip är dock åtskilligt modifierad. Sålunda slipper vittne, som är slägt med ena parten, att vittna. Vidare slipper vittnet att tala om omständigheter, som kunna vara skadliga för vittnet sjelft eller dess närmaste, och i den nu föredragna 16 § står det stadgadt,

Förslag till
lag ang. be-
visning inför
rätta.
(Forts.)

att embetsman slipper tala om, hvad han vet på grund af sitt innehafvande embete, liksom ombud ej utan sin hufvudmans medgifvande får tala om, hvad hufvudmannen förtrott honom för rättegången. Jag skulle vilja öka dessa undantag med ett fall, och det är, då en person fått veta någonting af den ena eller andra parten i förtroende och mellan fyra ögon. Då bör han icke vara skyldig att tala om detta utan partens medgifvande, dock med den inskränkning, att undantaget icke får gälla ärekränkingsmål och grofva brottmål. Vi hafva redan en bestämmelse i den rättingen i vår nuvarande lag enligt ett kongl. bref, som säger: "som hvarken lagen fordrar, att vittnen om sådant, som emellan fyra ögon sagdt blifvit, bör vittna, eller, på sådana vittnesmål, när de med laga skäl ej bestyrkas eller af parten vidkännas, något afseende hafvas bör, eftersom eljest icke allenast all förtrolig sammanlefnad och vänskap förstöras skulle, utan ock all säkerhet om lif, ära och egendom sättas i äfventyr; alltså skall hvad i dylika fall under fyra ögon talas, hvarken berättelsevis eller som skäl i dom eller utslag införas." Ett justitieråd hemstälde också vid förslaget förra behandling, att en dylik bestämmelse skulle i lagförslaget införas. Jag tror alldeles icke, att det är sällsynt, att en person vänder sig till en annan för att få ett råd i vare sig ett civilt eller kriminelt mål utan att utse honom till sitt rättegångsbud, och för att kunna få detta råd, måste han redogöra för förhållandena i saken. Det kan icke vara riktigt, att denna person skall åläggas vittna om, hvad han sålunda i förtroende fått höra. Det är särdeles på landet rätt vanligt, att presten eller domaren har allmänhetens förtroende, så att de i sina enskilda angelägenheter komma till honom för att få ett råd. De måste då tala om, huru saken förhåller sig. Om det blir rättegång och det blir känt eller blott antagas kan, att presten eller domaren på detta sätt fått ett förtroende, skall han då kunna tvingas att såsom vittne tala om, hvad han i förtroende af parten fått veta, och på detta sätt skada honom?

Nu säger man kanske, att det är farligt att göra detta undantag i lagen, därför att det kan missbrukas. Jag bestrider dock, att det bör kunna missbrukas, ty vittnet får ej undskylla sig med, att det hört ett eller annat mellan fyra ögon, utan vittnet får derjemte på den aflagda eden vitsorda, att hvad vittnet ej anser sig böra yppa är sagdt i förtroende och mellan fyra ögon. Så går det också nu till, för att ett vittne skall slippa tala om, hvad det hört i förtroende.

Hufvudskälet emot reservationen framställdes vid 1893 års riksdag af lagutskottets dåvarande ordförande, hvilken förklarade, att ett sådant undantag kunde medföra olägenheter i fråga om ärekränkningar. Man kunde gå omkring från den ena till den andra och i förtroende mellan fyra ögon utsprida kränkande rykten om annan person. Dessa personer skulle sedermera icke få vittna härom. Detta är också fullt riktigt, och jag har därför försökt undanrödja denna anmärkning, liksom man hittills i praxis gifvit ofvan åberopade kongl. bref den tolkning, att det ej får tillämpas

i fråga om ärekränkningar. Om man tager undan ärekränkingsmål och gröfre brottmål, tror jag, det vore klokt och riktigt att från edspligten medgifva undantag för de förtroenden, man mellan fyra ögon emottagit i andra kriminella och civila mål.

Förslag till lag ang. bevisning inför rätta.
(Forts.)

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, blef förevarande paragraf godkänd.

Öfriga delar af förslaget.

Godkändes.

De under 2:o)—4:o) upptagna lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets i punkten a) gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid föredragningen af de särskilda lagförslagen.

Punkten b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten c).

Herr von Stapelmohr: Motionären har i sin motion erinrat derom, att han vid 1896 års riksdag framstälde ett förslag om tillägg till den kongl. förordningen den 4 juni 1886 angående ersättning af allmänna medel åt vittnen i brottmål, i syfte att de vittnen, som inkallas af tilltalade personer, kunde få ersättning af allmänna medel. Utskottet afstyrkte motionen, hvilken dock bifölls af Andra Kammaren. Nu har motionären i sin nya motion gifvit framställningen en större begränsning än förut, och hemställer, att ersättning måtte beredas endast de vittnen, som inkallas af häktad person. Under debatten i Andra Kammaren i onsdags modifierade motionären ytterligare sin framställning och föreslog, att Riksdagen ville besluta en skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t ville undersöka, om och på hvilka vilkor ersättning må kunna beredas åt vittnen, som återopas af häktad person, samt för Riksdagen framlägga förslag i detta hänseende. Detta förslag blef, såsom herrarne veta, af Andra Kammaren antaget. Utskottet har afstyrkt motionen och ansett, att i ifrågavarande afseende allt för närvarande vore väl bestäldt, hvarför särskilda åtgärder för afhjelpande af de missförhållanden, motionären påpekat, icke erfordrades. Erfarenheten från de orter, der, till följd af stora afstånd och besvärliga kommunikationer, det ofta är förenadt med stora uppoffringar för vittnena att inställa sig vid domstolen, talar dock ett annat språk. Jag har vid flera tillfällen iakttagit miss-

Om ersättning af allmänna medel åt vittne, som på begäran af häktad person inkallats.

Om ersättning af allmänna medel åt vittne, som på begäran af häktad person inkallats.
(Forts.)

förhållanden i detta hänseende, som varit minst sagdt beklagliga. Så t. ex. erhöll jag för ett par år sedan besök af en fattig arbetare, som förevisade en stämning, hvaraf framgick, att han på begäran af en häktad person blifvit kallad att inställa sig vid ett aflägsset beläget tingställe för att vittna, och begärde han af mig förskott af allmänna medel för att kunna resa. Jag svarade, att jag icke egde rätt att utlemna ett sådant förskott, då han icke blifvit inkallad af allmänna åklagaren eller enligt domstolens förordnande. Då frågade han: "huru skall jag, som är en fattig man, kunna företaga en så lång och kostsam resa, och hvad blir följden, om jag uteblir?" Jag upplyste honom då, att han blefve fäld att böta 1 krona 50 öre, samt att rätten skulle förelägga honom vid vite att komma tillstädes vid ett annat tillfälle. Hjelpste icke detta, egde rätten förordna, att han skulle blifva genom kronobetjeningens försorg hemtad till rätten. — "Kan det vara möjligt", frågade han, "att jag, som icke vill tredskas, men icke har råd att företaga en kostsam resa, skall kunna dömas till böter, hvilka jag kanske måste aftjena genom fängelse, och såsom en brottsling med våld föras till ett aflägsset tingsställe för att der vittna? Kan det vara möjligt, att lagen är så obillig och orättvis?" — "Ja, lagen är sådan." Jag fick sedan veta, att han rest till tinget, sedan han skaffat sig medel till resan genom att sälja en del af sitt ringa lösörebo. Det är sådana förhållanden, som manat mig att tala för motionen, som åsyftar undanrödjandet af en så upprörande orättvisa.

Nu säger utskottet, att domstolen kan bereda vittnet ersättning derigenom, att domstolen förordnar om vittnets inkallande. Men enligt hvad jag har mig bekant, är den åsigt mycket spridd, att domstolarne dervid böra iakttaga stor försigtighet samt icke utsträcka rätten att inkalla vittnen längre, än nödigt är för att få en klar utredning i målet. Om den pröfning, som sålunda skall föregå inkallandet, är sträng, få de häktade personer, som vilja hafva vissa personer hörda såsom vittnen, sjelfva bekosta vittnenas inställelse, och hafva de icke medel härtill, få vittnena sjelfva vidkännas kostnaden. Den pröfning, som omtalas i utskottets betänkande, huruvida det påkallade vittnesmålet är af betydelse för saken, och hvilken pröfning skall utgöra grund för vittnes rätt till ersättning af allmänna medel, synes mig blifva alldeles för ytlig, om den skall företagas endast med stöd af en lös uppgift, som den häktade kan framställa. Skall vittnes rätt till ersättning bedömas efter vigten och betydelsen af det, som meddelats, så bör pröfning af ersättningsrätten göras efter vittnets hörande, ty annars kan det orimliga inträffa, att ett vittne, hvilket inkallats af allmänna åklagaren, men ej haft något af vigt att meddela, får ersättning för sin inställelse, medan deremot af häktad person inkalladt vittne, som haft viktiga och på målets utgång inverkan upplysningar att lemna, får ingenting. Det är dock min öfvertygelse, att rätten för vittnena till ersättning icke bör betingas af måttet eller värdet af de upplysningar, de haft att meddela, utan bestämmas af den omständigheten, att de, likmätigt lagens bud, kommit tillstädes och haft kostnader därför. Huru skall för

öfrigt den pröfning, som utskottet så varmt talar för, kunna försiggå i det fall, att en häktad person mellan domstolens sammanträden begär vittnens inkallande? Om man har för ögonen, att den nuvarande lagens bestämmelser kunna medföra och verkligen medfört sådana missförhållanden, jag nu påpekat och motionären i sin motion närmare framhållit, så synes det vara rimligt, att Riksdagen söker afhjelpa dessa olägenheter. Det är ju alltid svårt att få till stånd en lag sådan, att icke missbruk kan ske, men jag tror, att lagstiftaren öfvervunnit större svårigheter, än som i förevarande fall möta, och därför, herr grefve och talman, tillåter jag mig hemställa, att Första Kammaren ville godkänna Andra Kammarens beslut i frågan eller besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, efter utredning om och under hvilka vilkor ersättning af allmänna medel måtte kunna beredas åt vittnen, som åberopas af häktade personer, för Riksdagen framlägga förslag till bestämmelser i detta afseende.

Om ersättning af allmänna medel åt vittne, som på begäran af häktad person inkallats. (Forts.)

Herr Hasselrot: Det må vara riktigt, att en häktad person beredes alla fördelar, som äro möjliga för att han må kunna freda sig från det åtal, som mot honom blifvit väckt, synnerligast då häktningsåtgärden lagt ett visst band på honom, men att gå så långt, som motionären ifrågasatt, eller att staten skulle förbinda sig att ersätta alla vittnen, som han kan finna för godt att åberopa, synes mig omöjligt. Det är icke endast att befara, utan temligen säkert, att detta skulle leda till missbruk. Det torde ligga i öppen dag, att om den allmänna bestämmelse gifves, att en häktad person blott behöfver påkalla en person såsom vittne, för att denne skall få ersättning af allmänna medel, kommer en sådan rätt att i vidsträckt omfattning användas och leda till mycket stora utgifter för staten. Det finnes ju emellertid en lämplig utväg, som äfven utskottet påpekat, och den föregående talaren i sitt anförande också omnämnt, hvilken bereder den häktade den förmån härutinnan, som han skäligen kan begära, nemligen att domstolen, då den finner behofvet af målets utredning erfordra hörande af ett vittne, som den häktade åberopat, förordnar om detta vittnes inkallande, i hvilket fall vittnet får ersättning af allmänna medel. Jag tviflar också på, att det kan framletas ett enda exempel på, att domstol vägrat inkallande af vittne på allmän bekostnad, då ringaste skäligh anledning funnits till antagande, att detsamma haft något af vigt att i målet meddela. Först då det visas, att domstol obehörigen vägrat sådant inkallande, synes det mig lämpligt att ifrågasätta en ändring af lagen uti ifrågavarande hänseende. Att emellertid, såsom den förre talaren anförde, domstolarne med försigtighet och icke på lösa uppgifter låta inkalla vittnen, finner jag icke annat än rätt. Man kan icke ålägga en person att för vittnesmåls afgifvande göra en resa t. ex. från Haparanda till Ystad, därför att en häktad person endast lemnar en obestyrkt och osannolik uppgift, att personen i fråga var närvarande vid ett uppgifvet tillfälle och har någonting att i målet

Om ersättning
af allmänna
medel åt vittne,
som på begä-
ran af häktad
person in-
kallats.
(Forts.)

upplysa. Motionärens motivering och uppställning tyckes utgå derifrån, att sedan en person blifvit häktad, bör staten bereda honom hvarje förmån, som han kan önska. Nu framhåller dock den förre talaren och yrkar bifall till motionärens förslag ur en annan synpunkt, nemligen det inkallade vittnets. Denna är ju också mycket berättigad. Men samma olägenhet att nödgas göra resa utan ersättning medföljer skyldigheten att inställa sig såsom vittne i hvilket civilmål som helst eller i andra, mindre brottmål. Man står ju äfven då i valet mellan att antingen resa eller ock betala böter. Detta har kammaren dock för sin del afhjelpat genom den nyligen antagna 28 § i lagen om bevisning inför rätta, som lyder:

“Kallas någon att aflägga vittnesmål vid annan domstol än den underrätt, inom hvars domvärjo vittnet har sitt hemvist, och är detta beläget på längre afstånd än femtio kilometer från det ställe, der förhöret skall hållas, vare den part, som påkallat vittnet, skyldig att i förskott till vittnet utgifva skjutspenningar för en häst fram och åter eller“, o. s. v.

Bor vittnet längre bort än 5 mil, skulle han sålunda i hvarje fall berättigas att i förskott erhålla ersättning för sina resekostnader. Nu kan jag icke föreställa mig annat, än att Kongl. Maj:t, sedan lagen fallit genom Andra Kammarens beslut, har sin uppmärksamhet fäst på detta förhållande och kommer in med förslag antingen i sammanhang med andra bestämmelser eller ock rörande detta ensamt. Atminstone har Kongl. Maj:t sin uppmärksamhet fäst härpå lika mycket, som om det aflåtes en särskild skrifvelse i frågan. Ur ingen af de båda synpunkter, som framhållits, hvarken ur den häktades eller det inkallade vittnets, synes det väckta förslaget vara af behofvet påkalladt, och jag tillåter mig alltså yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Stapelmohr: Lagutskottets ärade ordförande anmärkte mycket riktigt, att samma påföljd af skyldigheten att inställa sig såsom vittne som den, jag förut nämnt, kan inträffa så väl vid andra brottmål som äfven vid tvistemål, men jag vill dock fästa uppmärksamheten dervid, att då staten anser ordning och säkerhet fordra, att en för brott misstänkt person beröfvas sin frihet, under det ransakning pågår, och derigenom ökar svårigheterna för honom att försvara sig, bör deraf rimligen följa, att staten bör tillse, att den häktade utan särskilda kostnader för honom kommer i åtnjutande af de bevismedel, som han anser sig behöfva, antingen för att fria sig från åtalet eller för att framställa brottet i den mildrande dager, som kan inverka på straffets bestämmande. Atminstone fordrar skälig hänsyn till vittnets rätt, att icke bördan af bevisningsmedlets anskaffande kastas på den, som i saken är utan skuld.

Vidare anmärkte lagutskottets ordförande, att om en lag, i det syfte, motionären här afsett, skulle komma till stånd, skulle den i hög grad komma att användas af häktade personer och missbruk ske. Jag tror icke, att detta blefve förhållandet, ty det är

endast i undantagsfall, som häktade personer påkalla vittnen. Kostnaderna därför skulle efter mitt förmenande icke ställa sig höga och med säkerhet icke uppgå till mer än en ringa qvotdel af alla kostnader, som staten har att vidkännas såsom ersättning åt vittnen, hvilka inkallas af allmänna åklagaren och på grund af domstolens förordnanden. Det förefaller mig dessutom, som om Riksdagen så mycket mindre behöfde hysa betänkligheter mot ett lagförslag i detta hänseende, som det mål, motionären åsyftar, icke är främmande för lagstiftningsarbetet här i landet. Nya lagberedningen har nemligen i sitt den 6 juni 1884 afgifna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning föreslagit bland annat:

Om ersättning af allmänna medel åt vittne, som på begäran af häktad person inkallats.
(Forts.)

— — — — —
"Inkallas vittne af allmän åklagare, skall ersättningen till vittnet genast förskottsvis gäldas af allmänna medel enligt väsentligen med nu gällande föreskrifter öfverensstämmande särskild taxa; och bör för ersättningens utbekommande skriftligt besked om det fastställda beloppet utan dröjsmål afgiftsfritt tillhandahållas vittnet genom domstolens ordförande eller tjänsteman vid domstolen."

"Denna bestämmelse gäller äfven för det fall, att vittne inkallas enligt domstolens förordnande eller på begäran af tilltalad, som hålles häktad." — — — — —

Denna fråga tilldrog sig under år 1896 års riksdag ganska mycken uppmärksamhet från sakkunnigt håll. Utskottets dåvarande vice ordförande, nuvarande statsrådet von Krusenstjerna, yttrade då i Andra Kammaren bland annat:

— — — — —
"Jag tror att — — lagutskottets ledamöter kommit till den uppfattningen, att allt icke är väl bestäldt med den nuvarande lagstiftningen i förevarande afseende. Ingalunda — — —. Svårigheten här vid lag är just, hvad motionären sjelf också framhållit, att finna en utväg, hvarigenom så väl vittnenas som den tilltalades rätt skyddas, på samma gång missbruk af denna rätt förhindras."

Vidare säger han: — — — "Jag är enig med motionären om det önskvärda uti, att man kunde få en lagstiftning, som afhjelper dylika missförhållanden, men lagutskottet hade varit motionären tacksam, om motionären icke endast framställt fråga, utan gifvit ett positivt förslag om, huru missförhållandet skulle afhjelpas", och slutar dermed: "för min del kan jag i frågans nuvarande läge icke gå längre än att uttrycka en önskan, att en motionär nästa riksdag måtte återkomma med ärendet"; och som vi se har det nu återkommit.

En annan framstående talare, herr Themptander, yttrade:

— — — — —
"Man måste i det afseendet utfinna någon utväg, och det går icke an att kasta till dessa fattiga personer, som tillkallas såsom vittnen, den förklaringen: "Ni få vidkännas följderna deraf, att vi icke förmå uttänka något medel att komma eder till hjälp".

Jag anhåller om bifall till det framställda yrkandet.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets deri gjorda hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *von Stapelmohr*, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, efter utredning om och under hviika vilkor ersättning af allmänna medel måtte kunna beredas åt vittnen, som åberopas af häktade personer, för Riksdagen framlägga förslag till bestämmelser i detta afseende.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *von Stapelmohr* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i punkten c) af sitt utlåtande n:o 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *von Stapelmohrs* yrkande i ämnet.

Vid slutet af den häröfver företagna omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—71;

Nej—23.

Ifrågasatt utsträckning af häradsnämnds befogenhet vid fällande af dom. Föredrogs å nyo lagutskottets den 13 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 28, öfver väckt motion i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående bevisning inför rätta.

Herr Rudebeck: Jemte tre andra ledamöter af lagutskottet har jag reserverat mig mot utskottets förevarande betänkande. Jag ber att endast få hänvisa till hvad jag yttrade, då jag angaf skälen till min reservation mot lagutskottets motivering i dess betänkande i afseende på lagen om bevisning inför rätta, och skall icke upptaga kammarens tid med att upprepa detsamma. Jag inskränker mig nu till att yrka afslag å utskottets hemställan i förevarande ärende.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande endast yrkats, af herr *Rudebeck*, att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 17 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af väckt fråga om införande i flottningsstadgan af bestämmelse, att val af styrelse i flottningsförening skall inom viss tid anmälas hos Konungens befallningshafvande, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 16 och 17 i denna månad bordlagda memorial n:o 5, angående afskrifning af osäkra fordringar vid riksbankens hufvudkontor, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 16 och 17 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 30, i anledning af väckta motioner med förslag till förordning angående köttbesigtning- och slagttväng m. m.

Förslag till bestämmelser om köttbesigtning- och slagttväng m. m.

Herr *Rudebeck*: Såsom synes af föreliggande betänkande, har jag reserverat mig mot detsamma, enär jag icke kunnat dela utskottets uppfattning i frågan.

Utskottet säger, att förslaget har två sidor: en af hygienisk och sanitär och en af hufvudsakligen ekonomisk art. Den senare anser utskottet "åtminstone för närvarande" vara af större betydelse än den förra. Jag får till en början bekänna, att jag icke förstår meningen med det, att den ekonomiska synpunkten *åtminstone för närvarande* skulle vara af större betydelse än den hygieniska och sanitära. Jag håller före, att den hygieniska och sanitära *alltid* är af större betydelse än den ekonomiska, och att någon vexling härutinnan icke kan ifrågakomma, så att för närvarande den ekonomiska skulle vara af större betydelse, men möjligen framdeles den sanitära. När man utgår från den uppfattningen, att frågan är, såsom jag tillåtit mig framhålla, en allvarlig helsovårdsangelägenhet, borde den ju först och främst ur denna synpunkt beaktas och icke hufvudsakligen ur ekonomisk. I alla fall torde det vara ostridigt — och det har äfven blifvit medgifvet — att ju mer man tillgodoser den hygieniska synpunkten, desto mer främjar man den

Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagtvång
n. m.
(Forts.)

ekonomiska, ty det sambandet finnes det uppenbarligen dem emellan; och icke kan det vara annat än med god ekonomi för- enligt att vidtaga de åtgärder, som här ur hygienisk synpunkt betingas, då just med dem landbrukarnes intresse främjas.

Jag kan ej heller dela den uppfattningen, att man skall vid- taga åtgärder för att försäkra sig om, att den vara, man sänder till främmande länder och *endast* den är god, men lemna alldeles å sido, huru den vara är beskaffad, som man säljer inom eget land till lefnadsförnödenheter åt medmänniskor. Det ligger i mitt tycke något mycket motbjudande i en sådan uppfattning af en fråga af så allvarlig betydelse som denna onekligen är. Det göres så mycket nu för tiden i helsovårdsangelägenheter, och stora kostnader nedläggas dervid, och detta vinner mer och mer bifall från allmänhetens sida. Här är också fråga om att vidtaga en åtgärd, som kraftigt skulle bidra till denna erkända sträfvan att aflägsna och så vidt möjligt är förekomma sjukdomars spridande bland människor. Den utredning, som föregick Kongl. Maj:ts till förra årets Riksdag afgifna förslag i denna fråga, då sak- kunnige hördes och yttrade sig, gifver efter mitt förmenande otvifvelaktigt vid handen behovet af en lagstiftning i det syfte, som här föreligger. Visserligen är det sant, att *en* stämman inom de medicinska myndigheterna hördes, som icke oväsentligt afvek från alla andras; men gent emot det kraftiga betonande, som, med detta enda undantag, både då och äfven sedermera uttalats af på det hygieniska området väl förtrogne, högst samvetsgranne och högst omdömesrika personer, ser jag icke ett ögonblick anledning till tvekan derom, att här föreligger en hygienisk fråga af den största och allvarligaste vikt. Väl har jag hört den märkliga in- vändningen, att det är icke bevisadt och icke kan bevisas, att för- tärandet af kött af djur, behäftadt med smittosam sjukdom, har för människan medfört förderliga följder, eller orsakat förgiftning. Jag vill, då man kommer med ett sådant påstående, endast hän- visa till det yttrande, som förra året afgafs i Andra Kammaren af en på det medicinska området väl förfaren man. Han påvisade, huru som man af den omständigheten, att förgiftningsföljden icke omedelbart inträder efter giftets mottagande, icke kan vara be- rättigad att sluta till, att giftet icke har blifvit personen bibragt; man kan nemligen icke ifrågasätta, att, vid förgiftning i sådana fall som dessa, resultatet skall visa sig lika ögonblickligt som t. ex. vid förgiftning af arsenik, sublimatlösning eller dylikt. Der fram- träda verkningarna genast, och det är tydligt för hvar och en, att följderna af en förgiftning af den art, hvarom här är fråga, kunna låta vänta på sig många år, men de blifva därför icke mindre sorgliga och olycksbringande. Jag tillbakavisar därför bestämdt det påståndet, att i farhågorna för dessa förgiftningar ligger en öfverdrift och att man kan utan fara lemna saken å sido.

Då jag i slutet af min reservation yttrat, att de frambällna farhågorna för olägenheter och svårigheter genom lagens antagande synas mig delvis bero på missuppfattning, vill jag som bevis på denna missuppfattning nämna, hurusom många förslaget mot-

ståndare fortfarande påstå, att om offentligt slagthus inrättas, såsom det i lagen heter, för ett visst område d. v. s. en stads område eller med stad likställt samhälles område, skulle hvarje landtman, som, boende utom detta område, vill derinom försälja kött, förbjudas att hemma vid sin gård slagta kreaturet och föra det slagtdadt till staden eller det område, för hvilket slagthuset är afsedt, utan han skulle vara tvungen att föra kreaturet lefvande dit och låta der slagta det, hvilket skulle för honom vara ett stort besvär. Enligt min uppfattning står detta icke i öfverensstämmelse med lagens tydliga lydelse, ty stadgandet om slagtande i slagthus gäller endast för det område, för hvilket slagthuset är afsedt.

Det har sagts och kan måhända icke förnekas, att flera bestämmelser i föreliggande lagförslag behöfva undergå modifikation eller jemkning i ett eller annat afseende. Men jag anser emellertid, att denna omständighet icke bör föranleda till frågans fall. Äfven om olägenheter möjligen skulle i ett eller annat fall uppkomma genom denna lag, så äro de dock icke af så stor betydelse som motståndarne till lagen påstå. Med kännedom om allmogens obenägenhet för sanitära eller hygieniska åtgärder, hvilkas betydelse de ofta underskatta, kan man väl förstå, att de med en viss fruktan mottaga den nya lagen, men jag håller före, såväl att dessa såsom svåra olägenheter betraktade förhållanden äro af jämförelsevis underordnad betydelse mot den vikt frågan i sig innebär, som ock att de nu öfverskattas. Då emellertid utskottet med den uppfattning det haft af frågan icke ingått i pröfning af lagens särskilda bestämmelser, dervid en jemkning i en del stadganden kan ske och lagens antagande underlättas, beder jag, herr vice talman, vördsamt att få yrka återremiss till lagutskottet.

Herr Lybeck: Det synes verkligen, som om tidpunkten borde vara inne för vårt kära fädernesland att ställa sig i jembredd med de öfriga europeiska länder, som fått denna fråga på ett för sig tillfredsställande sätt löst. Lyckligtvis är den af sådan beskaffenhet, att olika intressen här kunna förenas, att såväl frihandlare som protektionister, producenter och konsumenter, landsbygd och stad kunna här mötas för frågans lösning.

Det har, såsom vi känna, länge varit ett önskningsmål, från städernas synpunkt hufvudsakligen af hygieniska skäl, och man kan icke förundra sig deröfver, då man hör hvad som kan tilldraga sig inom andra och tredje klassens slagterier förnämligast inom de större städerna och hvaremot den s. k. helsopolisen står temligen magtlös, men som genom en slagthuslag skulle omöjliggöras. Då det från städernas synpunkt sedt hufvudsakligen är af hygieniskt intresse att få saken ordnad, vill jag dock framhålla, att det från landets synpunkt derjemte gäller ett ganska stort *ekonomiskt* intresse. Jag behöfver icke inför denna kammare påpeka de lyckliga resultat, som för jordbruket gjorde sig gällande under den tid vi hade fri och obetingad export af våra lefvande djur på utlandet. Denna export fick dödsstöten genom importförbudet från England. Sedermera har den legat i dödsryckningar,

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagttvång
m. m.
(Forts.)*

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagtväng
m. m.
(Forts.)*

ty exporten till Tyskland är relativt obetydlig, men äfven der är den nu genom detta lands lagbestämmelser omöjliggjord. Följden är att export af lefvande djur icke nu mera kan ur ekonomisk synpunkt ega rum. Man söker visserligen nu att genom export af kött återvinna i någon mån hvad vi på andra områden förlorat. Jag säger i någon mån; men, för att det skall möjliggöras, fordras en slagthuslag och obligatorisk besigtning, ty annars är äfven denna export ekonomiskt omöjlig. Detta är så att säga den stora frågan, som rör vår export. Men det är derjemte en annan fråga, som är mera lokal, nemligen förhållandet med våra slagtdjurs försäljning inom landet. Det kan icke förnekas, att helsotillståndet inom våra kreatursbesättningar icke är sådant som man skulle önska, till följd af den sig allt mer spridande tuberkulosen, mot hvilken ännu intet annat medel kunnat åstadkommas, än det radikala — nedslagning. Men detta har gjort, att kreatursköpare, i synnerhet mindre samvetsgranna, ställa sig vid aftals uppgörande reserverade sålunda att, sedan pris och öfriga vilkor äro uppgjorda, komma de med reservation för sjukdomsförhållanden. Det är säkerligen åtskilliga bland denna kammares ledamöter, som erfarit, huru hårdhänt man vid sådana tillfällen kan blifva behandlad. Finge vi en slagthuslag skulle dermed följa något, som i utlandet redan införts, nemligen assurancesföreningar för slagtdjur. Visserligen får säljaren nog både i första och sista instansen betala assurancesafgiften, men denna är relativt obetydlig och, efter hvad utlandet visar, som verkliga arbetar under sämre sanitära förhållanden med sina kreatur än fallit är hos oss, har den der uppgått till ett pris, varierande mellan 3 och 6 kronor för större kreatur. Nu hemställer jag till hvar och en, som har kännedom om dessa förhållanden, huruvida man icke hellre skulle underkasta sig denna afgift och vara fri från de trakasserier, som blifva en följd, om man är beroende af godtycket.

Jag skulle helst önska bifall till motionen, men då jag har anledning tro, att en återremiss skulle verka bättre och lyckligare för frågans lösning, får jag, herr vice talman, anhålla om afslag å utskottets hemställan och bifall till det framställda yrkandet om återremiss.

Herr Moberg: Säkerligen hade mången, som i likhet med mig ifrar för slagthusfrågans lyckliga lösning, hoppats, att, då denna fråga nu åter förelåg på riksdagens bord, densamma skulle rönt ett gynnammare emottagande af lagutskottet än det, som kommit densamma till del. Till dessa förhoppningar kunde man ju hafva grundade anledningar dels derutinnan, att de skäl, som af utskottet vid förra riksdagen förebragtes för afslag å den kongl. propositionen i ämnet, visat sig — det tror jag man kan säga — inför en ingående kritik deraf både i Första och Andra Kammaren mindre hållbara, dels ock deraf att flere omständigheter efter riksdagen tillkommit, som uppenbarligen gifva vid handen, att den allmänna meningen i vårt land mer och mer går i den riktning, att något bör göras för att bereda framgång åt den fråga, som

så länge stått på dagordningen och som förvisso ur flere synpunkter kräfvär en snar och lycklig lösning.

Såsom ett af de förnämsta skälen emot antagande af det föreliggande förslaget, likasom den kongl. propositionen, har man anfördt den misstro och de farhågor, förslaget uppväckt hos den landtbrukande befolkningen. Lagutskottets betänkande vid förra riksdagen gaf ett uttryck åt denna förmenta stämning, då utskottet talade om de trakasserier och de obehag, för hvilka säljarne skulle vara utsatta i städerna, och lagutskottet har äfven vid denna riksdag än ytterligare betonat ett sådant förhållande.

För min del får jag bekänna, att jag aldrig satt någon synnerlig tro till ett allvarligt motstånd i längden från det hållet, ty för det första tänker jag allt för högt om Sveriges jordbrukande befolkning för att kunna antaga, att densamma skulle vilja tillföra dem, som af jordbrukets produkter och alster hemta sin näring, sjukdomar och olägenheter af allehanda slag blott för egen vinnings skull. Om än exempel på motsatsen må kunna anföras, har för visso ett sådant förhållande väckt lika mycket beklagande hos redbara jordbrukare som hos andra medborgare, för att desse jordbrukare skulle vilja göra sig solidariska med dylika samvetslösa personer. Vidare har det synts mig alldeles uppenbart, att de jordbrukare, som drifva handel med boskap såsom ett lofligt näringsfång, måste inse, i huru betänkelig grad de lida intrång i detta sitt näringsfång genom den illojala konkurrensen med dessa försäljare å torgen i städerna af kött från sjelfdöda eller med sjukdom behäftade kreatur, likasom säljarne, just med hänsyn dertill att en lagstadgad kontroll icke finnes, blifva från slagtare och uppköpare utsatta för trakasserier i vida högre grad än som fallet skulle blifva under de förhållanden, lagförslaget ifrågasätter. Det är också insigten om dessa förhållanden som hos den jordbrukande delen af Sveriges befolkning mer och mer alstrat en gynsam stämning för det föreliggande förslaget, hvarom ock uttalanden från hushållningssällskap och framstående enskilde jordbrukare bära vittnesbörd. Lagutskottet har icke heller kunnat undgå, att uppmärksamma denna stämning, och utskottet har också gifvit åt densamma en succés d'estime genom den föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t om inrättande af slagthus för export.

Nu kan det icke falla mig in att bestrida betydelsen af dylika slagthus för jordbruket, men utan sammanhang med slagttvång i större utsträckning blifva dessa slagthus af föga eller ingen betydelse; och när man besinnar, såsom lagutskottet ock antagit, att statsanslag skulle erfordras för att dessa exportslagthus skulle kunna bära sig, inser nog hvar och en, huru föga är att vinna ensamt med inrättande af exportslagthus. Nej, mina herrar, förslaget härom är en af dessa halfmesyrer man vidtager, då man icke vill lösa en fråga i dess helhet; det varder endast en åtgärd för att stoppa de sadduceer munnen till.

Härförutom må erinras att, då utskottet endast beaktat denna del af frågan, har — såsom det också blifvit af en utaf reservanterna, min kamrat här på vermlandsbänken, dels i hans reservation

*Förslag till
bestämmelser
om kottbesigt-
nings- och
slagttvång
m. m.
(Forts.)*

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagttvång
m. m.
(Forts.)*

och dels i hans anförande nyss betonadt — utskottet endast sett frågan från den ekonomiska sidan. Men utskottet har dock i alla fall, om än motvilligt, lemnat dem, som anse, att den hygieniska frågan icke bör lemnas å sido, ett ganska godt handtag. Utskottet har nemligen konstaterat, att det icke i längden går för sig att tillföra utländingen kött från kreatur, om hvilka man icke kan förete bevis, att de varit felfria och ej behäftade med sjukdomar. Man kan då fråga, när utskottet sålunda icke kunnat undgå att uppmärksamma, huru ytterst känslig den utländska marknaden är för de köttvaror, som tillföras densamma, kan det då icke finnas skäl att se till, om icke den inländska marknaden äfven har något behof af skydd, ty jag kan icke antaga, att utskottet har den uppfattning att svenska män och qvinnor skulle hafva så särskildt konstruerade matsmältningsapparater, att de kunna utan vidare olägenhet fördraga hvad utländingen icke tål vid. Nej, ett sådant antagande har utskottet icke kunnat göra, utan utskottet har, som jag förmodar, tänkt som så, att då utländingen har dessa fördomar, dessa enfaldiga hygieniska begrepp, och man icke kan undanröja dem, så måste man foga sig derefter, men då vi här i landet icke hafva sådana fördomar och enfaldiga begrepp, är en lagstiftning hos oss i detta ämne icke endast obehöflig utan rent af skadlig. Jag tillåter mig säga, att jag icke förstår, huru utskottet vågat göra sig till tolk för en mening, som går så alldeles stick i stäf emot de resultat, hvartill den nyare vetenskapen i sin forskning i våra dagar kommit och hvarom uttalanden förekomma vid kongresser, i tidskrifter och allehanda broschyrer.

Det kan naturligtvis icke falla mig in, att, äfven om jag dertill vore mannen, såsom jag ingalunda är, här ingå i någon närmare utredning af hvad som dervid förekommit, men det torde vara nödvändigt att påpeka, att utskottet härvidlag ställt sig på en ståndpunkt, alldeles stridande emot den, som vetenskapsmän och läkare särskildt i deras ädla strid för att bekämpa människans svåra fiende, tuberkulosen, intagit, och i följd deraf äfven mot andra länders lagstiftningsåtgärder. Jag säger "andra länder". ty beklagligtvis intager vårt land härutinnan en undantagsställning. Men så har det dock icke alltid varit, och märkligt är, att vi — jag och mina meningsfränder — kunde vara i viss mån tillfredsställda, om vi befunde oss i samma ställning, som Riksens Ständer intogo vid 1622 års riksdag. Då fattades ett beslut, som sedermera upplifvades genom 1681 års slagteriförordning, derom, att i alla städer skulle anordnas särskilda slagtarehus, samt att alla slagtt skulle försiggå i slagtarehusen, hvarjemte slagtarne förbjödos: 1:o "att till slagtning mottaga något djur med mindre uppsyningsmannens tillståndssedel uppvisades; 2:o) att såsom det heter instänga sjuk boskap och 3:o) att förhjelpa köttmånglare att instänga sjuk boskap bland det som godt var."

Huru denna förordning kommit ur bruk, känner jag icke. Den har väl, såsom många andra goda inrättningar, fått sin bane genom näringsfrihetsförordningen.

Jag skall härefter något flygtigt dröja vid lagstiftningen äfven

i andra länder. Jag anser mig nemligen skyldig, att fästa någon om än ringa uppmärksamhet derpå, emedan den anmärkningen rigtats emot mitt anförande i frågan vid förra riksdagen, att jag origtigt påstått, att i de flesta civiliserade länder åtgärder vidtagits i det syfte, hvarom hos oss nu är fråga. Till en början vill jag anmäla, att redan sedan årtionden tillbaka åtgärder för inrättande af offentliga slagthus blifvit i flera länder vidtagna. Redan Napoleon I utgaf 1810 en ukas, hvarigenom han påbjöd, att de enskilda slagterierna i de större och medelstora städerna skulle stängas och i stället inrättas offentliga slagthus. Men det var först genom kongressen i Paris år 1889, som uppmärksamheten alltmera rigtades på nödvändigheten utaf offentliga slagthus och införandet af köttbesigtningstvång för bekämpandet af tuberkulosen. Kongressen uttalade nemligen, på förslag af en sådan man som Butel, att allt kött af tuberkulösa djur, *hvilken utsträckning den tuberkulösa affektionen än hade*, borde på allmän bekostnad förstöras. I detta beslut deltog i den vetenskapliga världen de kända namnen Chaveau, Besnier, Bouchard, Brouerdel, Charrot, Verneul m. fl., under det att endast *en* framstående man, bekämpade förslaget, men hans skäl härför voro, dels att man icke borde alltför mycket uppskrämma allmänheten, dels att, då läkarens pligt vore att aldrig förtrötta i sina försök att förmå samhället att sätta sig i försvarsställning mot tuberkulosen, borde man akta sig att fästa för mycken uppmärksamhet vid en sida af saken; men äfven han erkände, att en så stor fara förefinnes för spridande af infektion med kött från tuberkulösa djur, att denna fara äfven enligt hans mening *ensam* nödvändiggjorde sakkunnig obligatorisk kontroll af alla slagtdjur, om man ej ville att köttet af kreatur skulle föröka de många möjligheter, som funnes för tuberkelbakteriens inträngande i för tuberkulos disponerade människors organism.

Efter hvad som sålunda vid denna kongress förekommit, rigtades alltmer uppmärksamheten i andra länder på lagstadganden af den beskaffenhet, som vore nödvändig för att undantränga den hotande fienden.

Jag skall icke längre vid redogörelsen härför upptaga kammarens tid. Jag ber blott att i *korthet* få nämna hvad som i sådant afseende är gjordt i andra länder. I *Spanien* är slagthus- och köttbesigtningstvånget ordnad genom lag, hvars första artikel stadgar, bland annat, att alla djur afsedda till människoföda skola slaktas i ett slagthus, som står under kontroll af en veterinär. I *Portugal* är allmän obligatorisk köttbesigtning införd och är der stadgad, att alla lefvande och döda djur, af hvad slag de vara må, likasom äfven allt färskt, torkadt, saltadt eller rökt kött, hvilket är afsedt till människoföda, äro underkastade ständig veterinäruppsigt. I *Österrike* är allmänligen införd köttkontroll genom lokalförordningar för de olika provinserna såsom för nedre Österrike, öfre Österrike, Tyrolen, Mähren och Galizien. I *Ungern* är stadgad, att i alla kommuner, der årligen minst 150 storboskap slaktas, skall uppföras offentligt slagthus. I *Rumänien* är redan genom lagen af 1882 stadgad, att hvarje stadskommun skall ega

Förslag till bestämmelser om köttbesigtning- och slaggtvång m. m.
(Forts.)

Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagtvång
m. m.
(Forts.)

offentligt slagthus, hvarest, utan undantag, de djur, som äro afsedda till människoföda, skola slagtas. I *Bulgarien* är genom lag af 1889 infördt obligatoriskt slagthustvång. — Ja, mina herrar, det borde icke vara för högt uppdrifna anspråk att i hygieniskt afseende blifva likställda med *Bulgarien*. — Att i *Preussen*, *Sydtyskland*, *Bayern*, *Württemberg* och *Baden* köttkontrollen är ordnad torde vara allmänt känt. I *Italien* är genom lag af den 3 augusti 1890 stadgadt: a) obligatorisk besigtning af alla till människoföda afsedda slagtdjur och b) om upprättande af offentliga slagthus (absolut slagttvång) i städer med mera än 6,000 invånare. Den nya slagthuslagen för *Belgien* är särdeles fullständig och detaljerad.

I *Danmark* kan slagthustvång införas genom myndigheternas beslut, och i *Norge* är genom en lag af den 1 januari 1893 medgifvet kommun, som uppfört slagthus, att påbjuda slagthustvång, likasom obligatorisk köttbesigtning är föreskrifven i alla städer med mer än 4,000 invånare.

Men, mine herrar, mer än dessa i andra länder gifna lagbestämmelser synes mig dock vara för vår egen skull att beakta hvad våra inhemska auktoriteter säga, och jag vill dervid än ytterligare åberopa hvad som yttrats af en person, hvars auktoritet herrarne säkerligen icke vilja jäfva. Professor Lindqvist, säger nemligen vid en öfverläggning i denna fråga följande: "Alla de köttförgiftningar, som egt rum i enstaka fall, får man aldrig reda på, utan de gå under namn af magkatarr, dysenteri, tyfus o. s. v. De komma sällan eller aldrig till allmänhetens kännedom. Vi kunna dock vara öfvertygade om att deras antal ingalunda är obetydligt." Till detta uttalande ber jag få lägga ett annat från en öfverläggning inom läkaresällskapet om vidtagande af åtgärder emot tuberkulosens framfart. Det heter der: "Nej, utan lagstiftning skall man nog temligen tröstlöst få kämpa emot tuberkulosen inom våra kreatursbesättningar, och äfven med hjälp af lagstadgade åtgärder skall man icke mycket kunna uträtta, så länge det saknas en institution här, som ensam möjliggör det att framgångsrikt uppta striden mot tuberkulosen, och det är offentliga slagthus och slagthustvång med dess tillfälle till försäkring, till undersökning efter döden, till fribankar och destruktionsapparater etc. etc. Det kräfves i annat fall en så stor apparat och så stora uppoffringar från det offentligas sida för att utan slagthus kontrollera en tuberkuloslagstiftnings tillämpning, att en detaljerad sådan säkerligen måste komma att höra de fromma önskningarne till".

Nu må, efter det anförda och med särskildt beaktande af svenska läkaresällskapets af utskottet omnämnda uttalande och sedan man sålunda sett såväl vetenskapens som lagstiftningens ståndpunkt, spörjas: hvad har lagutskottet att bjuda såsom skäl för en alldeles motsatt sådan? Dessa skäl återfinnas i den korta men kategoriska förklaringen i utskottets betänkande, att "den fördel i sanitärt och hygieniskt hänseende, som ett dylikt tvång skulle medföra, anser utskottet ej vara af den betydelse, att utskottet på sådan grund kan förorda detsammes införande".

Till en början tillåter jag mig uttrycka min förvåning deröfver,

att lagutskottet, som med sitt förord beledsagat det kongl. förslaget om den fria bevispröfningen inför domstol, så litet aktat på den fria bevispröfningen i den föreliggande frågan, att det icke velat se någon fara i förtärandet af kött af sjuka djur vara för handen, med mindre exakta siffror kunna till full evidens ådagalägga en sådan fara. Ehuru anspråken från lagutskottets sida härutinnan äro ganska stora, skall jag likväl försöka att lemna några sådana siffror, för att i någon mån kunna tillfredsställa utskottets anspråk. Men innan jag gör detta, tillåter jag mig framställa ett spörsmål, som torde vara berättigadt: huru många döda och huru många sjuka kräfvor då utskottet af statistiken för att det skall anses vara nödvändigt att vidtaga några lagstiftningsåtgärder? På samma gång vill jag äfven göra den erinran, att det statistiska materialet endast i så måtto kan vara af något värde, då man känner de principer, efter hvilka det bearbetats; och då man inom vårt land icke eger någon tillförlitlig statistik på tuberkulosens och lungsotens framfart, huru kan man då begära några exakta siffror om orsakerna dertill?

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagttvång
m. m.
(Forts.)*

Det finnes dock en statistik, om icke en ordnad, så dock en berättande sådan, och jag skall i det fallet göra en liten och mycket kort axplockning från professor Rob. Ostertags Handbuch der Fleischbeschau, utgifven i Stuttgart 1892. — Han anför der, sida efter sida, uppgifter på sjukdoms- och dödsfall efter förtärandet af kött från sjuka djur, men jag skall blott nämna några fall, som visa, att det finnes siffror, som tala ett mycket tydligt språk. Han säger bland annat:

Nordhausen 1876. 300—400 sjukdomsfall och 1 dödsfall efter förtärandet af kött efter en nödslagtad ko.

Wurzen 1877. 206 personer insjuknade efter förtärandet af kött efter en ko, som lidit af jufverinflammation. 6 dödsfall.

Andelfingen 1841. 450 sjukdoms- och 10 dödsfall. Kalkkött var orsaken. Giftet förstördes ej genom kokning.

Kloten 1878. 657 insjuknade och 6 dödsfall. Kalkkött af en 7 dagar gammal kalf orsaken.

Cotta 1889. 136 sjuka och 4 döda efter förtärandet af kött af en nödslagtad ko.

Arfenreuth 1891. 300 personer insjuknade och 2 dogo sedan de förtärt kött efter en nödslagtad ko.“

Jag skulle kunna fortsätta ännu längre, med anteckningar år efter år till våra dagar om sjukdoms- och dödsfall, men det anförda kan vara nog. Det synes mig deraf åtminstone kunna dragas den slutsatsen, att det väl kan vara af någon betydelse att skydda sig för faror af ifrågavarande slag.

När man nu vill betaga kommunerna rätten att söka sig ett skydd härutinnan och ordna sina förhållanden med afseende å slagttvång och köttbesigtning, så har man, såsom mig synes, icke besinnat, att det föreligger för dem eller borde föreligga för dem en sådan rätt genom den dem gifna kommunalförordningen, som berättigar kommunerna att ordna sina hushålls- och ordningsangelägenheter i öfverensstämmelse med kommunalförordningens

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagtvång
m. m.
(Forts.)*

föreskrifter på sätt de lämpligen finna. Och lika visst som det bör vara en hushållsangelägenhet för den enskilde att skaffa sig lämplig och sund föda, lika visst torde det också vara en kommunens hushållningsangelägenhet att sörja för sina medlemmars bästa i sådant afseende. Denna rätt skulle också vara så enkel och naturlig, om den icke ansetts komma i strid med näringsfrihetsförordningen. Men just den omständigheten, att man söker sitt skydd inom näringsfrihetsförordningen gör för mig skyddet misstänkt, ty skyddet af en förordning, under hvilken allt möjligt kommersielt ofog kan bedrifvas, skyddet af en förordning, som, för att dölja sin nakenhet, behöft påsättas minst ett dussin klutar af kongl. majsts nådiga förordningar och högsta domstolens utslag, synes mig icke mycket värdt; och skall nu till näringsfrihetsförordningens redan förut stora skuldregister läggas den omständigheten, att man med tillhjälp af densamma kan förgifta människor, så kan man i sanning äfven på denna frihet tillämpa den franska hjeltinnans ord på schavotten: O frihet, hvilka missgerningar begår man icke i ditt namn!

Jag skulle ännu hafva åtskilligt att säga med anledning af utskottets betänkande, men jag skall dock icke uppehålla mig mera än vid sista stycket af detsamma. Utskottet säger der: "Vilja vederbörande kommuner upprätta slagthus och köttbesigtningbyråer, lärar nemligen ej osannolikt vara, att på frivillighetens väg mycket skall kunna vinnas i berörda syfte". Jag har läst och läst om igen dessa ord, men det har dervid gått med mig som med salig Dumbom, som aldrig "kunde rätt begripa hvad ingen menniska kan förstå". Då det nemligen just visat sig omöjligt att med bestående lagbestämmelser ordna ifrågavarande förhållanden, och man därför vill ändra den nu gällande lagstiftningen för att få en lag, hvarförutan önskningsmålet ej kan vinnas, hvad menas då med att man på frivillighetens väg skulle ordna saken? Nog kan man på frivillighetens väg inrätta slagthus och köttbesigtning, men om ingen rättar sig derefter, och man icke har något medel att tvinga vederbörande dertill, hvad menas då med ett ordnande på frivillighetens väg. För mig är detta utskottets uttalande fast obegripligt.

Till sist, mine herrar, vi veta alla, huru vetenskapen i dessa dagar anstränger sig för att bekämpa människans farligaste plågoris, tuberkulosen, och vi veta också, huru den vädjar till alla nationer att genom vidtagande af lämpliga sanitära åtgärder härutinnan räcka vetenskapen en hjälpsam hand. Skulle det då icke vara Sverige värdigt att bjuda en sådan genom antagande af ett lagförslag, hvarigenom åtminstone kunde tillämpas en af de källor, hvarifrån det gift flödar, som årligen borttrycker mera än 12,000 af landets inbyggare. Fördenskull, herr vice talman, då den nuvarande lagstiftningen för att varda effektiv betingar bestämmelser af den beskaffenhet, som innehållas i denna lag, då vår modernäring, jordbruket, behöfver den, och då lidande människor begära den, så skulle jag helt naturligen vilja yrka bifall till motionen och afslag å utskottets betänkande. Men då, på sätt den förste talaren antydt, lagutskottet genom sitt principuttalande

icke ingått i närmare granskning af lagförslagets bestämmelser, så anser jag också, i likhet med honom, att frågan bör återremitteras. Jag döljer ingalunda dervid, att jag äfven önskar återremiss i ett annat syfte. Det är nemligen meddeladt, att någon framgång åt motionen i oförändrad form icke är att förvänta i medkammaren, utan att densamma fast hellre önskar att gå i den riktning, som herr Ohlssons reservation till lagutskottets betänkande angifver.

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagttväng
n. n.
(Forts.)*

Ja, mine herrar, nog må det kännas bittert för mig att sålunda slutligen nödgas taga denna reservation, då jag i densamma finner, att slagttväng får införas endast i de städer, der invånareantalet utgör minst 50,000. Men jag skall finna mig deri, ty jag vet, att äfven med herr Ohlssons reservation jordbruksnärings- tillföres en god och säker hjälp, och då ingen lifigare än jag kan önska denna jordbruksnärings framgång och förkofran, skall jag ensamt ur den synpunkten önska framgång åt herr Ohlssons reservation. Jag hoppas också, att den dörr, som dermed öppnats på glänt, slutligen må öppnas till fulllo, och sålunda äfven de mindre eller åtminstone de medelstora städerna komma i åtnjutande af en förmån, som de förgäives hittills begärt.

Jag tillåter mig vördsammast att yrka återremiss.

Friherre von Kræmer: Om man förr i världen kunde förebrå myndigheterna, att de alltför litet sysselsatte sig med allmänt hygieniska frågor, så skulle man nu tvärtom kunna nästan våga påstå, att en motsatt öfverdrift inträffat, sedan den s. k. bakterieskräcken genomträngt alla samhällslager. Jag skulle nästan vara färdig att i viss mån instämma uti det i betänkandet sid. 14 anförda yttrande af medicinalstyrelsens chef, att "nöjaktig säkerhet borde kunna vinnas genom grundlig kokning eller stekning af köttet". Ja, när Prometheus stal elden från himmelen, gjorde han dermed utan tvifvel det effektivaste antiseptiska schackdrag, som någonsin blifvit gjort! Elden renar, värmen fördrifver de flesta skadliga saker. Bra hårdt var därför, att en så stor uppfinnare skulle få till lön att bindas uppe på Kaukasus i en mycket generande ställning. Om vi skulle på det viset handtera våra rutida uppfinnare, hade vi säkerligen hvarken telefoner eller separatorer.

Jag sade, att det var i viss mån jag ville instämma uti det nämnda yttrandet af medicinalstyrelsens chef. Jag tror nemligen icke, att genom kokning eller stekning absolut säkerhet alltid kan vinnas, ty dels sker icke alltid denna kokning och stekning tillräckligt grundligt vare sig till följd af slarf eller såsom en smakfråga; i synnerhet om det är stora köttstycken, torde i många fall tvekan uppstå, om de skola stekas så hårdt, att den tillräckliga värmen tränger ända in till benen, emedan det yttre då blir för hårdt stekt. Jag tror således, att trots eldens och hettans renande verkan är det nog en hel del smittämnen, som undkommer och får utöfva sin förderfbringande verkan.

J afseende härå kommer jag att tänka på en ohygglig episod i Zolas roman om 1870 års krig. Det är utanför Sedan. En landslagtare förser der de preussiska trupperna med kött. Om nätterna

Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagtvång
m. m.
(Forts.)

komma bönder från alla trakter till honom med själfödda får och kor och morgonen derpå styckar den hedersmannen detta kött och levererar det såsom fullgod vara till preussarne. En natt kommo några francs-tireurer till honom på besök. De förebrådde honom att han gjorde sig till leverantör åt fosterlandets fiender. "Ack, mina herrar", sade han, "tro mig, jag har tagit lifvet af flere preussare med mina själfödda får och kor än ni med alla edra kulor!"

Nå, i fred förekomma ej fullt så ohyggliga saker; men åtskilligt föregår nog! — Jag tror således, att någonting bör göras. Här hafva af de föregående talarne så grundligt utvecklats alla de stora och äfven en del af de små skäl, som tala härför, att jag icke vid denna sena timme vill upptaga kammarens tid med att ingå i detaljer. Jag vill blott summariskt karakterisera frågans ställning. Jag tycker, att lagutskottet vill *för litet*; motionärerna *för mycket*; herr Ohlssons reservation håller en *medelväg*; ty nog kan det vara tillräckligt, att börja med, att införa slagthus och slagtvång endast i städer med mera än 50,000 invånare. Jag tror det vore vådligt att utsträcka det vidare med detsamma. Den nästföregående talaren anförde gamla riksdagsbeslut från 1600-talet angående slagthus och slagtvång. Hvar äro nu dessa författningar? Hvad hade de för verkan? Alldeles ingen! Och hvarför? Jo, emedan de voro öfverdrifter. Jag tror således, att man bör akta sig att af välmening gå för långt, och skall därför inskränka mig till att äfven för min del yrka återremiss liksom den förste talaren, herr Rudebeck, men i något olika syftning. Jag skulle vilja en återremiss i den syftning, att lagutskottet särskildt skulle taga herr Ohlssons reservation i betraktande. Utan tvifvel har lagutskottet haft tillgång till herr Ohlssons åsikter under frågans föregående behandling, men det är dock skilnad, om man får ett formligt förslag framlagdt. Orsaken, hvarför jag icke helt enkelt yrkar bifall till herr Ohlssons förslag, är, att jag, ehuru jag flera gånger genomläst förslaget, tror, att, när det kommer under lagutskottets loupe, kan möjligen upptäckas en och annan flaga deri, som jag ej varseblifvit, och i en fråga som denna är allt förhastande farligt. Jag skall således, herr vice talman, yrka återremiss i den syftning, att lagutskottet måtte taga särskildt i betraktande herr Ohlssons reservation.

Grefve Hamilton: Efter de många sakrika och delvis stor-slagna anföranden, som hållits i denna slagtfråga, skall jag icke tillåta mig att vara mångordig, och vill jag endast söka se frågan ur praktisk synpunkt.

Det är icke utan, att Kongl. Maj:ts förliedet är framställda och af enskilda motionärer innevarande år framburna lagförslag rörande slagtvång och köttbesigtning gifvit anledning till åtskilliga betänkligheter. Man fruktade nemligen för, att, i fall denna lag antages, den skall fördyra köttet till men för den fattigare stadsbefolkningen och att svårigheter skulle uppstå för landtbefolkningen att i städerna kunna afsätta sina varor. Huruvida en

sådan fara verkligen är berättigad och huruvida de hygieniska fördelar, som här framhållits att lagen skulle medföra, äro större än olägenheterna, derom skall jag icke vid detta tillfälle yttra mig.

Frågan har emellertid, på grund af Tysklands beslut att nära nog stänga den svenska exporten på detta land, en betydelsefull ekonomisk sida, och derest vi icke inom den närmaste framtiden kunna ersätta denna till åtskilliga millioner kronor belöpande export af lefvande boskap med en export af kött, så kommer vårt land i allmänhet och våra landtmän i synnerhet att lida stora förluster. Jag delar således utskottets åsigt derutinnan, att hufvudfrågan för dagen är att åstadkomma export-slagterier, men jag hyser tvifvel, om man, på det sätt lagutskottet föreslagit, lämpligast och snabbast kommer till målet. Jag gör detta, dels emedan, derest frågan hänskjutes till Kongl. Maj:t, densamma måste för anslags beviljande, återkomma till nästa års Riksdag och frågan således uppskjutas under ett års tid, dels därför, att, enligt sakkunniges upplysning, exportslagterier, i och för sig sjelfva, utan att vara förenade med slagttväng och slagthus inom de större samhällena, icke äro lönande och skulle belasta exporten med alltför stora kostnader. För att åstadkomma exportslagterier lär det vara nödvändigt att med lag understödja införande af slagthus och slagttväng uti större samhällena, och då herr Ohlssons förslag upptaget i hans reservation, synes mig vara en medelväg, som hafver en del af de betänkligheter, som man haft emot det kongl. förslaget, tager jag mig friheten föreslå, att kammaren ville besluta att till lagutskottet i sin helhet återremittera dess nu föredragna betänkande med uttalande, att utskottet måtte i anledning af de i frågan väckta motioner, men endast i den omfattning och med de hufvudsakliga bestämmelser, som afses i den af herr Ohlsson vid betänkandet fogade reservation, utarbета och framlägga förslag till lag angående köttbesigtning och slagttväng m. m.; dock med öppen rätt för utskottet att i de delar, som för ett väl afpassadt sammanhang i lagförslaget kunna vara nödiga, föreslå de ändringar, som betingas af bifall till sagda reservation.

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagttväng
m. m.
(Forts.)*

Herr Ölander: Det är verkligen mindre angenämt och helt säkert alldeles lönlöst att uppträda mot en så uppagerad opinion som i denna fråga och söka försvara ett utskottsbetänkande, som icke delar samma opinion. Utskottet har likväl låtit sig angeläget vara att undersöka, huruvida den nu ifrågavarande lagen har de betingelser, som i allmänhet förutsättas för antagande af en så ny och af erfarenheten icke pröfvad lag, och utskottet har således undersökt, om den verkligen är nödig och nyttig.

Nu säga lagens förfaktare, att om lagen icke antages, skall svenska folket förgiftas. Det var en ledamot af denna kammare, som, då denna fråga förekom vid förra riksdagen, yttrade, att lagens förkastande skulle åstadkomma förgiftning en masse. Det är ju naturligt, att man studsar för så olycksdiga följder, och man ser med någon häpnad tillbaka på den tid som gått och under hvilken man varit i saknad af någon dylik lag. Men man blir åt-

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagtvång
m. m.
(Forts.)*

skilligt lugnare, då man erfar, att under denna tid de sanitära förhållandena i städerna icke försämrats utan tvärtom förbättrats, och att dödlighetsprocenten nedgått på ett förvånande sätt; då man hör en vetenskapsman och läkare i Andra Kammaren förra året förklara, att man ännu icke kunnat konstatera något dödsfall hos människor till följd af förtärande af helsovådligt kött, då vidare en annan vetenskapsman och framstående läkare intygat, att i kött befintliga smittförande baciller genom köttets kokning eller stekning dödas och blifva ofarliga, och då man slutligen vet, att rått kött i allmänhet icke användes till människoföda. Man blir vid dessa iakttagelser, säger jag, något lugnare inför den fara, som ställes för ögonen. Men nu hotar man vidare med att sjukdomen icke uppträder strax efter köttets förtärande, utan först efter kortare eller längre tids förlopp, och att särskildt i Stockholm konstaterats flera sådana fall. Nu frågar jag emellertid, huru kan man, då sjukdomen kommer så långt efter, veta, att den härleder sig från köttet? För mig, som icke är fackman eller vetenskapsman, förefaller det mycket antagligare och sannolikare, att smittämnet kunnat tillföras den sjuke genom mjölk, som förtäres okokt och som man vet i detta tillstånd från med tuberkulos behäftade kreatur lätt öfverför denna sjukdom till människor. Om man därför föreslagit en lag, som undanröjde eller minskade faran för förgiftning genom mjölk, som förtäres okokt, skulle jag bättre förstått detta, än att man mot spridande af smitta genom kött, som förtäres kokt, uppställer en så vidlyftig apparat som den nu föreslagna lagen. Utskottet har också på denna grund ansett lagen vara af minst sagdt tvifvelaktigt värde, och har därför icke heller kunnat tillstyrka bestämmelser, som göra ett så djupt ingrepp i den fria näringsförfattningen till skada för landtmännen och de mindre jordbrukarne, hvilka derigenom skulle påläggas kostnader, trassel och obehag af mångahanda slag. Då nu emellertid, såsom jag nyss sade, de sanitära förhållandena under den tid, någon dylik lag icke funnits till, förbättrats så afsevärdt och dödlighetsprocenten nedgått så betydligt, måste man göra sig den frågan: hvad har då inträffat, som nu kunnat uppdrifva opinionen till en nästan fanatisk förskräckelse för ätandet af kött? Jo, mine herrar, det har verkligen inträffat någonting och det är fruktan, att *Tyskland skall stänga sina hamnar för import af levande kreatur!* Detta torde vara det egentliga skälet, fastän det icke i motionen framhållits, emedan det der inhöljts i en hygienisk förklädnad.

Men utskottet har tagit sig friheten att lyfta på denna förklädnad och dervid upptäckt det egentliga motivet. Det har också beaktat detsamma och i anledning häraf framkommit med det förslag, som här nu föreligger. Att det förhåller sig så som jag nu sagt, framgår af allt hvad som vid förra riksdagen anförts i frågan. I Första Kammaren yttrade då en ledamot: "Vi hafva sett hvilken stor betydelse vår köttproduktion har. Då den utländska marknaden för levande kreatur allt mer och mer stänges, är det gifvet, att man måste förbereda sig på att denna marknad kanske kommer att blifva alldeles stängd. Och att man i sådant fall måste

söka göra det möjligt för sig att få afsätta köttet i form af slagtd vara på utlandet. En sådan afsättning lär icke kunna åstadkommas annat än genom inrättande af exportslagterier, och att få sådana till stånd är icke möjligt med mindre man för detta ändamål får en lag, som, om jag så må säga, legaliserar dessa anstalter, så att de kunna lefva icke endast på exporten, utan äfven på slag för de kommuner, der de inrättas“.

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagttvång;
m. m.
(Forts.)*

Detta är ju ett tydligt språk. I samma anda yttrar sig en annan talare. Han säger: "Jag anser det högst nödigt att Riksdagen och regeringen vidtaga sådana åtgärder, som kunna medföra ett främjande af kreatursexporten". Han uttalade därför den åsigten, att man borde aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran att Kongl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, som kunna leda till att slagthus upprättades i Malmö, som för närvarande är vår enda mera betydande kreatursexportplats.

Näväl, det är ju just detta, utskottet nu föreslagit, ehuru i mycket vidsträcktare omfång samt i mera detaljerad form än den ärade första kammar-ledamoten åsyftade.

Äfven i Andra Kammaren gingo yttrandena, ehuru på olika melodier, i samma tonart, tydligt angifvande det verkliga motivet och det rätta syftet med denna lag. En talare yttrade, att det vore alldeles gifvet, att frågan om inrättande af offentliga slagthus, som så länge varit föremål för behandling på åtskilliga *hamnplatser*, snart måste afgöras, men för att detta skulle kunna ske, måste det finnas en lag rörande köttbesigtning och slagttvång.

Jag skulle kunna anföra många andra yttranden i samma riktning, men de anförda kunna vara nog för att bestyrka det verkliga motivet och för att visa, att den hygieniska frågan dervidlag spelat en mycket underordnad roll.

Låt om oss då betrakta denna fråga från dess rätta synpunkt, från synpunkten af dess betydelse för den svenska köttexporten.

Hvad vill man då egentligen? Man vill hafva exportslagthus å de större exportorterna, hvilket man anser vara erforderligt för att främja den svenska köttexporten. Nå, deremot är ingenting att anmärka. Men hvarför är det så viktigt att i sammanhang härmed införa offentligt köttbesigtning- och slagttvång? Jo, svarar man, exportslagthusen kunna icke bära sig med allenast den slag, som erfordras för exporten, hvilken icke är permanent, utan återkommer periodvis på olika tider, men om man deri jemväl finge upptaga den inhemska slagten, skulle de kunna bära sig och kanske till och med bereda vinst. Det vill med andra ord säga: det är för att skaffa medel till exportens befrämjande denna lag framlagts under hygienens förklädning. Men utskottet har icke kunnat tillstyrka en lag, som till exportörernas fromma lägger besvär, kostnad och tunga äfven på de köttproducenter, hvilka icke hafva någonting att exportera, som vill att landtmännen och de mindre jordbrukarne skola underkasta sig allt detta för exportörernas skull. Det har tänkt sig möjligheten af att exportslagthus på annat sätt och med andra hjälpmedel skulle kunna åstadkommas. Det är visserligen sant, att denna lag icke skall gälla

Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagttväng
m. m.
(Forts.)

andra, än de städer och samhällen, hvilka genom i laga ordning fattade beslut begära dess tillämpning. Man har med anledning häraf icke utan en viss indignation framställt denna fråga: hvarför skola de samhällen, som vilja offra hvad som fordras för att kunna erhålla dessa fördelar, icke också få tillgodogöra sig desamma? Denna fras hvilat dock på en falsk förutsättning. Hvad är det väl som städerna skulle offra? De hafva allt att vinna, intet att förlora. De skulle endast *förskjuta* kostnaderna till slagthusens uppförande, men de taga igen denna kostnad af dem, hvilka blifva tvingade att använda slagthuset, d. v. s. af producenterna. Man behöfver endast läsa 8:de § i förslaget, för att inse detta. Der föreskrifves med all önskvärd tydlighet, att producenterna skola efter viss taxa bekosta såväl köttets besigtning och stämpling som äfven slagthusens förvaltning och underhåll samt dessutom äfven betala räntan på anläggningskostnaden. Men dessa betalande producenter hafva icke ett enda ord med i städernas beslutanderätt, om det skall byggas slagthus eller icke, och icke heller lära städerna härtill begära landtbefolkningens lof. Detta sålunda — att skaffa sig fördelar på andras bekostnad — kallar man nu ett offer af städerna! Mig förefaller, att häri ligger något obilligt och orättvist, och därför har också utskottet, som visserligen ansett behofvet och nyttan af exportslagthus, icke velat dermed sammankoppla frågan om införande af besigtningstväng och slagttväng i öfrigt.

Jag yrkar, ehuru utan hopp om framgång, bifall till utskottets hemställan.

Herr von Friesen: Det kan icke falla mig in att upprepa några af de argument, som här anförts för den sak, hvarför jag är varmt intresserad, nemligen motionärernas förslag, men det är ett af utskottets argument, som jag icke kan lemna opåtaladt, i synnerhet som det upprepats af den siste talaren, och som jag för korthetens skull vill kalla "mjölkargumentet". Utskottet säger på sidan 21: "I rent hygieniskt och sanitärt hänseende, särskildt beträffande motarbetande af tuberkulosens spridning, torde för öfrigt andra åtgärder, än de nu föreslagna, förtjena långt större afseende. Så är t. ex. förhållandet med undersökning af till försäljning utbjuden mjölk. Det är ett argument, som oupphörligen återkommer i denna diskussion, detta mjölkargument. Men i sjelfva verket är det icke något annat än det gamla: när man icke kan göra det bästa, skall man icke göra något alls. Det är emellertid ett argument, som enligt min uppfattning är lika orimligt som att säga: när man icke kan bygga en *oimtaglig* fästning, bör man icke bygga någon alls, eller: när man icke kan uppställa en *öfvervinnelig* armé, skall man icke alls försöka uppställa någon. Det bästa blir dervidlag det godas värsta fiende. Det är förenadt med så kolossala svårigheter att underkasta mjölk denna kontroll, att man tills vidare ansett sig tvungen att öfvergifva den, utan man måste säga allmänheten: koka mjölken, så blir den smittfri, men icke är väl detta ett hinder för att göra något i en sak, der man kan göra något och der man är ense om att något bör göras.

Detta mjölkargument skulle jag således vilja få bort från diskussionen om denna sak, ty det kan icke vara annat än vilseledande, och detta har jag ännu en gång velat konstatera. Jag vill icke öfverdrifva de hygieniska faror, som nu finnas, men nog är det ett underligt argument, att "det har blifvit så mycket bättre och friskare i städerna ändå". Skall man därför ingenting göra? Om man i hygieniskt hänseende upptäcker en fara, är det då icke skäl att försöka göra förhållandena bättre och bättre? Dessutom vidhåller och understryker jag hvad den föregående talaren sagt, att det är icke blott en hygienisk, utan ock en ekonomisk fråga. Men emot honom vill jag säga, att hans premisser voro origtiga. Bakom det hela ligger icke endast exportslagthusfrågan, utan der ligger äfven slagthusfrågan i sin helhet. Ty om det är sant, att exporten af kött är mycket vigtig för vårt land, är det också sant, att de stora städerna äro mycket vigtiga försäljningsorter för både slagtdjur och slagtkött, och att, enligt min åsigt, anordnandet der af slagthus och marknadsplatser är lika viktigt för säljarne som för köparne. Således är jag i det afseendet af motionärernas åsigt, men jag måste nu inskränka mig till att vara med om en återremiss. Dock vill jag för min del icke hafva något tillägg, som absolut förordar herr Ohlssons reservation. Dertill har jag två skäl. För det första anser jag det vara obilligt att såsom herr Ohlsson fordra, att köttbesigtningen skall vara absolut kostnadsfri. Det förefaller mig som, lika väl som i slagthus betalas en afgift motsvarande förvaltnings- och underhållskostnaderna, lika väl borde vid köttbesigtningen en billig afgift föreskrifvas för att bestrida förvaltnings- och underhållskostnaderna. För det andra är jag för min del obenägen att inskränka slagthusinstitutionen till just städer med 50,000 invånare och deröfver. I det afseendet vill jag icke gå så långt i medgifvande som den högt ärade motionären i ämnet; jag kan nemligen icke se, hvarför rättigheten icke kan gälla alla de städer, som vilja upprätta slagthus. Gränsen i afseende på städernas storlek sätter sig nog sjelf. För små städer är det icke någon idé att upprätta slagthus, men för de stora, som äro vigtiga försäljningsorter, är det en vinst. I de små städerna kan man för öfrigt ordna saken lättare. Jag vill således icke sätta en gräns vid 50,000 invånare och derigenom inskränka det hela till tre af rikets städer, utan de, som vilja upprätta slagthus, böra också få rättighet dertill.

På grund häraf vill jag icke vara med om någon motiverad återremiss, utan instämmer med dem, som helt enkelt yrka ren återremiss.

Herr Odelberg, Theodor: Bland alla ekonomiska frågor, som hittills vid denna riksdag förekommit till behandling, torde nog den nu föredragna vara den vigtigaste. Vi hafva också sett, att den flerstädes i landet dragit uppmärksamheten till sig och att en mängd möten hållits för att bearbeta opinionen. Både stad och land beröras af densamma, ehuru ur olika synpunkter, den förra ur sanitär, den senare ur ekonomisk. Utskottet har dock

Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagttväng
n. m.
(Forts.)

betraktat denna fråga endast ur den ekonomiska synpunkten och gifvit förslag angående ordnandet af exportslagthus. Det är ock utan all gensägelse för oss den viktigaste delen af frågan, ty vi hafva årligen ett öferskott af omkring 40,000 djur att exportera, och svårigheter hafva under sista tiden yppats från Tysklands, Danmarks och Norges, våra förnämsta afnämares, sida att mottaga våra djur. Såsom kammaren torde hafva sig bekant, har nyligen beslut fattats, att alla nötkreatur, som ankomma till Tyskland, skola i karantänsanstalt undersökas med tuberkulin, och detta exempel kommer äfven att följas af Danmark och Norge. Som våra till export afsedda djur hufvudsakligast utgöras af utmjolkade kor, gamla tjurar och oxar, och dessa äldre djur nog i allmänhet äro mer eller mindre angripna af tuberkulos, kommer med all säkerhet de förestående tuberkulininsprutningarna ej att visa ett godt resultat. Enligt uppgift från Tyskland skulle ock af en sändning svenska djur 40 procent hafva varit behäftade med tuberkulos. Under sådana förhållanden är det temligen gifvet, att denna export snart kommer att upphöra, och vi hafva ingen annan utväg än att sjelfva slagta våra kreatur och exportera kött. En dylik export erbjuder dock ganska stora svårigheter, och som ett oeftergifligt villkor fordras, för att köttet skall kunna på bästa möjliga sätt och efter de olika marknadsplatsernas fordringar behandlas, offentliga slagthus och köttbesigtning. Härom tror jag också, att alla äro ense, och utskottet har ock i det syftet föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Denna utväg förorsakar dock dröjsmål och häri ligger en fara, ty vårt grannland Danmark har redan börjat rusta sig för att inkräkta vår förnämsta marknad för lefvande djur och kött, nemligen Norge. Nu har det sagts, att ett exportslagteri icke kan bära sig, utan att äfven slagttväng påbjudes i den kommun, der det anlägges, och detta påstående är nog med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Om således åsigtarna angående behofvet af en lagstiftning för främjandet af vår köttexport äro stadgade, så torde dock meningarna angående behofvet af besigtningstvång för inom landet utbjudet kött vara ganska delade. Å ena sidan hafva fanatiska hygienici uppdrifvit denna fråga på ett nästan löjligt sätt, och å andra sidan hafva deras motståndare äfven gått till ytterligheter. Jag tror, att här, såsom i andra fall, sanningen ligger midt emellan. Jag tilltror mig icke, att bedöma frågan från den hygieniska synpunkten, men jag vill antaga, att kött, som utbjudes i städerna, understundom kan vara helsovådligt. Då nu städerna så ifrigt yrka på en lag, som berättigar dem att införa köttbesigtning, tycker jag det är orätt af oss jordbrukare att motsätta oss en sådan önskan. Hvad slagthustvånget beträffar, så torde det ej kunna bestridas, att för de större städerna är det olämpligt att hafva slagterier uppförda i tätt befolkade delar af städerna, ty ur sanitär synpunkt har det sina vådor med sig. Om då en kommun ville uppföra ett slagthus på sin egen bekostnad, kan jag icke se någon fara i, att denna kommun äfven får införa slagttväng. För egen del vill jag därför vara med om så väl besigtningstvång som slagttväng, men

jag vill icke såsom reservanten herr Ohlsson inskränka det endast till de städer, som ega 50,000 invånare och derutöfver, ty är verkligen, som det påstås, det kött, som införes till städerna så farligt, så behöfva icke allenast dylika städer skyddas, utan äfven alla andra. För öfrigt skulle det ju lätt kunna hända, att, med en dylik bestämmelse, kött, som blifvit i en större stad kasseradt, sedan utbjöds i en mindre, som ej egde rätt påbjuda besigtning. Jag vill således hafva rättigheten till besigtningstvång utsträckt till alla städer. Hvad landsbygden åter beträffar, kan en sådan lag icke behöfva der införas. Dess befolkning förtär i allmänhet icke så mycket kött, och de sanitära förhållandena kräfva ej uppförandet af kommunala slagthus. Påbjudes nu besigtning- och slagthustvång i en stad, blir ock följden den, att allt till denna stad infördt kött skall besigtigas, hvilket för landtbefolkningen, som till staden afsätter kött, kan blifva i hög grad betungande. Vilja således dessa köttleverantörer frigöra sig från denna besigtning, må det ock stå dem fritt, under förutsättning, att de lemna fullt nöjaktig garanti, att de köttvaror, de utbjuda, äro af fullgod beskaffenhet, hvilken garanti kan ernås derigenom, att kontrollen i stället förläggas till den plats, der slagtingen försiggår. Om således en kommun på landet, ett bolag eller en enskild person uppför ett af myndighet godkänt slagteri, i hvilket slagtingen försiggår under kontroll af en likaledes af offentlig myndighet förordnad besigtningssman, som eger att stämpla köttet, bör sålunda stämplat kött kunna utjudas i hvilket stadssambälle som helst, der köttbesigtning- och slagthustvång blifvit införda utan att å nyo af stadens myndigheter behöfva besigtigas. Att en bestämmelse i dylikt syfte införes i lagen, finner jag för dess antagande oeftergifligen nödvändigt, och ur hygienisk synpunkt bör ett dylikt stadgande ej från städernas sida röna motstånd.

Som jag hvarken kan vara med om utskottets förslag eller yrka bifall till motionen eller herr Ohlssons reservation, förenar jag mig med dem, som yrkat återremiss af frågan till lagutskottet.

Herr Hasselrot: Vid denna sena timme skall jag icke tillåta mig att länge upptaga kammarens tid, utan vill endast svara på några saker, som under diskussionen förekommit. I sjelfva hufvudfrågan har utskottets majoritet, till hvilken jag hör, samma uppfattning som den siste talaren, att den viktigaste fråga, som här föreligger, är frågan om att befordra exporten af kött. Lagutskottet har trots, att detta skulle kunna ske genom inrättande af exportslagthus utan sammanhang med köttbesigtning eller slagthustvång. Nu säger den ene efter den andre, att det lär icke gå för sig, men något enda positivt skäl eller bevis för detta är icke anfördt. Vi hafva dock sett, huru det varit med vår svinexport. Den har ordnats utan slagthus- och besigtningstvång, och exporten går nu i mycket stor skala. Och huru förhåller det sig med vår smörexport? Den var mycket dålig i början, men växte sedermera och har nu betydliga dimensioner, understödd af

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagtvång
m. m.
(Forts.)*

Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagttvång
m. m.
(Forts.)

staten på åtskilliga sätt. Vi ha sålunda fått särskilda smörtåg med kylvagnar, staten underhåller experter i England o. s. v. Jag kan icke se, hvarför ej på enskild väg anlagda slagthus i exportstäderna, på lämpligt sätt understödda af statsmedel, skulle kunna fylla behovet. Under hvarje förhållande synes det åtminstone vara obilligt och origtigt att anså den väg, motionärerna påvisat för att få dessa exportslagthus till stånd, nemligen köttbesigtning och slagthustvång. Det är, för att vinna ett mål, att gripa till ett medel, som kanske i och för sig sjelf icke är berättigadt.

Den ärade talaren på stockholmsbanken yttrade, att ett argument, som ofta anförts mot köttbesigtningen, är jämförelsen med mjölkförsäljningen, men att detta endast innebure, att då man ej kan få det bästa, skall man icke taga det goda. Jag svarar härpå, att det enligt min åsigt är mycket lättare att ordna en mjölkbesigtning än en köttbesigtning. Då han säger, att man kan nöja sig med att råda allmänheten att koka mjölken, så att den ej blir farlig, hemställer jag, om man icke lika gerna kunde säga: koka köttet, så blir det ej farligt. Ser man på, hvad som förekommit i denna fråga och hvad våra myndigheter yttrat, måste man för öfrigt erkänna, att köttbesigtningen är af synnerligen tvifvelaktigt värde. Det kan nemligen icke konstateras, att tuberkulos bestämdt öfverflyttas genom förtärande af kött. Misstanken att så varit förhållandet förefinnes väl, men det kan icke bevisas. Då frågar den förste talaren: huru många dödsfall skola konstateras för att lagutskottet skall vilja medgifva köttbesigtning? Jag svarar, att man skulle vilja se åtminstone *något*, som bestämdt förorsakats genom förtärande af tuberkulöst kött, och derjemte erhålla bevis för, att man genom besigtning vinner full säkerhet. Sådan vinner man emellertid icke. Jag har hört fackmän säga, att om man klyfver en djurkropp i fyra delar, är det omöjligt att på bakdelen kunna bestämma, om djuret haft tuberkulos, så vida det icke varit mycket svårt sjukt. Om ett djur varit qvicksilfverförgiftadt, kan man ej komma under fund dermed genom yttre besigtning af köttet, sedan djuret är dött. Det fins faktiskt icke något annat säkert medel än besigtning af det lefvande kreaturet. Detta kan man också vara med om, men att för att få slagthus till stånd underkasta landtbefolkningen olägenheter utan någon motsvarande praktisk nytta, det har lagutskottet icke velat vara med om. Nu säger man: hvarför skall icke vårt land i detta fall stå i jembredd med andra länder, t. ex. Bulgarien? Härpå kan svaras: det praktiska England har icke ett sådant besigtningstvång, och att Tyskland infört det, är mindre att undra på, ty denna nation är mera än vår befolkning van vid administrativa förordningar i hvarjehanda afseenden. Jag tror, att sådant tvång i vårt land icke i allmänhet skulle mötas med välvilja. Man kan ju slutligen gå så långt i hygieniska pretentioner, som en talare på vermlandsbanken omnämnde vara ifrågasatt, nemligen att allt tuberkulöst kött skulle förstöras. Detta är ett bevis på, huru långt ett hygieniskt intresse kan gå i orimlighet. Ett faktum är nemligen, att en stor del af köttet från vår nötboskap är tuberku-

löst, men det kan likväl efter ordentlig beredning utan skada användas. Så säger han: huru kan lagutskottet, som nyss förut tillstyrkt lagen om den fria bevispröfningen, underkänna alla myndigheters och läkares utsago? Jag svarar, att lagutskottet beträffande den fria bevispröfningen håller på, att den icke skall vara godtycklig, utan grundad på objektiva skäl, men här äro icke några objektiva bevis anförda för gagnet af denna köttbesigtning.

Han slutade, talaren från Vermland, med en patetisk anhöllan, att då man ropade på hjälp mot tuberkulosen, borde man icke underlåta att räkka en hjälpsam hand. Den, som sist vill vägra detta, är jag, men det finns många andra sätt, hvarigenom man bättre och lämpligare kan räkka en sådan hand, än detta. En motion i den riktningen föreligger redan vid denna riksdag. Man skall gripa tuberkulosen vid sjelfva roten i våra ladugårdar och drifva dem bort från våra kreatur på det lämpligaste sätt. Detta är rätta vägen och icke den nu ifrågasatta i sådant hänseende skäligen otillfredsställande åtgärden. Jag vet emellertid, att lagutskottets förslag icke har någon utsigt att vinna kammarens bifall, och jag skall därför icke tillåta mig att framställa något yrkande.

Herr Åkerman: Då jag haft tillfälle att inom kommerskollegium deltaga i denna frågas förberedande behandling, och då vidare kommerskollegii underdåniga utlåtande legat till grund för Kongl. Maj:ts slagttvångsproposition vid förra riksdagen samt således äfven till nu föreliggande motion, är min ställning till denna fråga gifven, och således äfven, att jag önskar framgång för motionen. Då emellertid detta syfte bäst torde befordras genom att yrka återremiss, skall äfven jag inskränka mig dertill, och gör jag detta så mycket hellre, som tillfälle derigenom kan beredas utskottet att taga under ompröfning, huruvida det icke kunde vara skäl att vidtaga en liten ändring i afseende på de i 6 § gjorda bestämmelser rörande stämplrar. Uti sagda paragrafs 4 moment stadgas som följer:

“4. Här omförmälda stämplrar skola särskildt angifva, inom hvilket samhälle besigtningen egt rum, och för öfrigt vara, hvar slag för sig, lika för hela riket, nemligen en för godkändt kött, uppslagtadt i offentligt, inom område, der slagttvång är gällande, beläget slagthus eller i annan i § 3 omförmäld, under offentlig kontroll stäld inrättning än exportslagteri, en för godkändt kött, uppslagtadt i exportslagteri, som nyss är nämndt, en för annat godkändt kött och en för kött, behandladt på sätt i mom. 3 af denna paragraf sägs. Medicinalstyrelsen utfärdar närmare föreskrifter om stämplarnes beskaffenhet och köttets stämpling.”

Då gifvetvis all anledning förefinnes att söka göra hela denna stämpelfråga så enkel som möjligt, synes mig föga lämpligt att fördrå en alldeles särskild stämpel för kött, afsedt till export. Här har med allt skäl framhållits, att exportslagthus icke kunna bära sig med mindre, än att man berättigas till påläggande af slagthustvång. Det är då klart, att exportslagthus i regeln komma att

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagttvång
m. m.
(Forts.)*

Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagtvång
m. m.
(Forts.)

undersöka kött ej blott för exportändamål, utan äfven för afsättning inom det samhälle, der slagthuset ligger. Med det nu föreliggande förslagets ordalydelse skulle följderna då blifva, att ett dylikt exportslagthus finge lof att hafva tre stämplor, nemligen en för kännetecknande af godkänt kött, som skall gå utom landet, en för fullgodt kött, afsedt för försäljning inom landet, och slutligen en stämpel för icke fullt godkänt kött, behandladt enligt § 6 mom. 3 i lagen. Jag mäktar emellertid ej inse, hvarför icke en och samma stämpel kan få användas för allt i samma slagthus fullt godkänt kött, oberoende af om detsamma kommer att förbrukas i in- eller utlandet. Om man af ett eller annat skäl önskar, att stämpeln för exportkött skall vara af någon viss beskaffenhet, tyckes väl svårigen något hinder kunna möta att använda densamma äfven för den svenska afsättningen. Dermed blefve saken något förenklad, så att äfven exportslagthus icke komme att behöfva mer än två stämplor.

Med hänsyn härtill får jag vördsamt anhålla om återremiss och att utskottet, för den händelse, att det kommer att ingå på någon pröfning af det föreliggande förslagets särskilda paragrafer, äfven måtte taga den nu påpekade frågan under ompröfning.

Rop hördes nu på proposition.

Herr Fränckel: Jag vill så mycket hellre förena mig i yrkandet om återremiss, som detta ärendes historia tyder på, att ju flera gånger lagutskottet kan få detta ärende under behandling, desto större sannolikhet är det, att vi få lagutskottet med oss. Om vi jemföra utskottets betänkande i år med det från fjolåret, finna vi, att, då lagutskottet förlidet år endast på tekniska skäl afstyrkte hela förslaget, utskottet i år, tack vare motionärerna, icke afstyrkt detsamma, men i stället föreslagit en skrifvelse, i hvilken utskottet dock satt *den ekonomiska* sidan af saken främst.

Efter den debatt och de många goda skäl, som nu anförts för att så snart som möjligt få det kongl. förslaget genomfördt, torde man kunna hoppas, att, om nu en återremiss beslutes, utskottet skall behandla frågan i alla dess detaljer och sedan framkomma med ärendet i en form, som kan blifva acceptabel icke blott för denna kammare, utan äfven för medkammaren.

Jag begärde ordet hufvudsakligen för att motsätta mig den *motiverade* återremiss, som grefve Hamilton föreslog. Jag kan nemligen icke biträda herr Ohlssons reservation i alla dess delar, och jag hoppas, att, när lagutskottet vid ärendets förnyade behandling skall söka sammanjemka de olika meningarna i afseende på slagthusfrågan, utskottet då icke måtte taga allt för mycken hänsyn till den del af innehållet uti denna reservation, som afser borttagandet af afgifterna. Här har redan framhållits, hvarför man från städernas synpunkt icke kan acceptera herr Ohlssons reservation i denna del oförändrad.

Mitt yrkande går således ut på: "ren återremiss utan några motiv".

Herr Leman: Herrar Fränckel och von Friesen hafva redan berört den punkt, hvarom jag ämnade yttra mig, och jag skall därför fatta mig helt kort.

Tendensen i denna och kanske äfven i Andra Kammaren synes vara för återremiss i det syfte, herr Ohlsson föreslagit. Men skulle så blifva och skulle utskottet sedan inkomma med förslag i den rigtningen och detta förslag blifva af Riksdagen antaget, tror jag, att man icke fört frågan synnerligen långt fram. Jag fäster mig nemligen särskildt vid 8 § enligt herr Ohlssons formulering. I Kongl. Maj:ts förslag var det samhälle, hvilket anlade slagthuset, åtminstone berättigadt till en afgift, som i någon mån godtgjorde äfven räntan på anläggningskostnaden. Detta har herr Ohlsson borttagit. Jag tror, att det blir omöjligt för kommunerna att göra så dyrbara anstalter, om de ej ens få utsigt att erhålla en måttlig ränta på anläggningskostnaden, och skulle nu särskildt en större köttexport komma till stånd, så finge, under nu antydda förhållanden, stadskommunerna underkasta sig en tyngande börda utan motsvarande fördel för konsumenterna inom samhället.

Jag är för min del en mycket varm vän af att frågan får en lycklig utgång, men jag tror, att, om lagen skulle blifva sådan, som den föreslagits af herr Ohlsson, så finge man vänta länge, innan stadskommunerna våga, med de dryga kostnader, som äro förenade med ett slagthus, inrätta ett sådant. Man kunde då väl få en slagthuslag, men man finge troligen inga slagthus.

Jag fäster särskildt uppmärksamheten på, att i det kongl. förslaget är det *Kongl. Maj:t*, som fastställer taxan, och således kan man förutsätta, att denna icke blifver för hög.

Medan jag har ordet, anhåller jag endast att i anledning af herr Åkermans yttrande i afseende på stämplor för exportslagteri få anmärka, att sådana, enligt min åsigt, äro ganska nödvändiga. För de konsumerande inom ett samhälle kan det vara tillfyllestgörande, att det finnes en stämpel för fullgodt kött och en för ej fullgodt; men man kan tänka sig, att från utlandet kunna framställas fordringar, att kött, som der skall såsom fullgodt erkännas, stämplas på sådant sätt, som öfverensstämmer med lagen i det land, dit köttet skall exporteras. I anledning deraf kan ju hända, att för hvarje särskildt exportland kan komma att erfordras en särskild exportstämpel. Derfor tror jag icke, att det är klokt att borttaga stadgandet angående de särskilda exportstämplarna. Sjelfva köttet skall ju alltid vara fullgodt, vare sig det konsumeras inom landet eller exporteras till utlandet, men stämplarna kunna ju gerna vara olika och rättas efter hvarje särskildt lands lagstiftning.

Jag instämmer i yrkandet på återremiss utan någon som helst motivering.

Ropen på proposition upprepades.

Herr Boström, Filip: Då jag har äran vara ordförande i det tillfälliga utskott, som fått till sig remitterad frågan om åstadkommande af medel för att motarbeta tuberkulosen bland djur,

*Förslug till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagträng
m. m.
(Forts.)*

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagtvång
m. m.
(Forts.)*

har jag inom utskottet af de handlingar, hvilka förelegat för utskottet, kommit till klarhet om, såvidt jag icke haft det förut. den ofantliga utbredningen inom vårt land af denna sjukdom. Att jag med kännedom om dessa förhållanden icke kan hafva något emot en lag sådan som den här ifrågavarande, är väl naturligt. Jag kan således nu fullkomligt förbigå den sanitära sidan af saken. I afseende på den ekonomiska vet jag, att man i Andra Kam-maren hyser fruktan för att landtmännens utgifter i följd af sådana slagthus i de större städerna skulle blifva alltför betungande. Erfarenheten från Tyskland visar dock grundlösheten af en dylik farhåga. Afgiften i Tyskland går för slag af ett större djur ej upp till högre belopp än 2 kronor å 2,80 kronor, för mindre i förhållande dertill. En sådan afgift kan väl icke verka afskräckande. Dessutom vill jag betona, att så som köttförsäljningen, särskildt inom hufvudstaden, nu försiggår, äro landtmännen utsatta för så mycket trakasseri från slagtarnes sida, att jag tror, att det vore med deras egen fördel mest öfverensstämmande, att en sådan lag som denna komme till stånd. Äfven inom de landtmannaföreningar och gillen, hvilka förehaft denna fråga till behandling, hafva allmänt uttalats sympatier för att en sådan lag blefve införd. Jag anser således, att man icke ur landtmannasynpunkt bör motsätta sig saken.

Jag kommer därför att förena mig med dem, hvilka yrka återremiss, men af skäl, som herr von Friesen anført, kan jag icke vara med om återremiss i det syfte, herr Ohlssons reservation antyder, utan jag instämmer med dem, hvilka yrka ren återremiss.

Friherre Klingspor: Jag anser mig vara skyldig angifva min ställning till denna fråga, då jag är motionär i densamma.

Jag erkänner, att hufvudsaken för mig är frågans praktiskt-ekonomiska betydelse, men jag har dock, på grund af Första Kam-marens uttalande förra året, icke haft någon tvekan att framlägga lagen sådan den är. Jag tror likväl, att, om det än icke är möjligt att få fram den på det sätt, vi tänkt oss, utskottets förslag dock är fullständigt opraktiskt. Utskottets ordförande framhöll visserligen, att han trodde på möjligheten att med understöd af statsmedel få på enskild väg anlagda exportslagthus och sade, att ingen hade framlagt något bevis för lagens nödvändighet. Jag tror dock, att när man vet, att frågan varit så långt framskriden uti ett af våra större samhällen, att penningar för anläggandet af ett slagthus eventuellt erbjudits, men att saken icke kunnat komma till stånd därför, att icke en sådan lag som den nu ifrågasatta funnits, synes detta vara ett positivt bevis för att lagen är nödvändig, derest en sådan anstalt som denna skall kunna inrättas.

Om ett dylikt slagthus icke blifver tilltaget i stor skala, kan det icke uppfylla det dermed afsedda ändamålet. Det måste blifva en stor affär, och det är fördelaktigt för jordbrukarne, att anstalten inrättas uti ett större samhälle. Om man vill nå målet, får man ej tveka att använda de medel, som äro nödvändiga, äfven om de

skulle kännas såsom en inskränkning för en och annan. Vi måste se stort i denna fråga.

Från synpunkten af önskvärdheten att få fram frågan vill jag för min del nöja mig med de begränsningar, som kunna göras angående de platser, der denna lag skulle gälla. Jag instämmer således i yrkandet om återremiss, under uttalande af den förhoppning, att utskottet framkommer med ett positivt förslag, som kan vinna framgång i båda kamrarna.

*Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagthvån-
m. m.
(Forts.)*

Grefve Hamilton: Då formella hinder lära förefinnas mot att kammaren fattar sitt beslut i enlighet med mitt motiverade förslag om återremiss, ber jag att få återtaga detsamma och förenar mig med dem, hvilka helt enkelt yrka återremiss.

Herr Wijk: Jag skulle i allt hufvudsakligt kunna instämma i motionärernas förslag, som ju är Kongl. Maj:ts framlagda förslag förra året, men som detta ej torde vinna någon anklang i medkammaren, kommer jag att i likhet med de föregående talarne avsluta mig till ren återremiss. Då likväl här sagts, att lagutskottets nya förslag bör grundas på herr Ohlssons reservation, vill jag gent emot honom uttala, att då han på sid. 31 yttrar: "Hvad den ekonomiska sidan af saken för öfrigt vidkommer, är jag, i olikhet med hvad förslaget till förordning derom innehåller, af den mening, att offentligt slagthus med dertill hörande anläggningar bör helt och hållet bekostas af vederbörande stadskommun, samt att för slagthusets begagnande och i sammanhang dermed skeende besigtning af slagtdjur och kött icke må få å den allmänna rörelsen läggas andra afgifter än sådana, som skäligen betingas af slagthusets nödiga förvaltning och underhåll", så synes mig detta vara väl strängt. Låt om oss antaga att t. ex. Stockholm mot, som jag hört uppgifvas, en kostnad af 1 å 2 millioner skulle bygga ett slagthus, så vore det väl hårdt, om de ej finge härfpå beräkna sig en skäligen ränta.

Detta har visserligen framhållits af representanter från våra större städer, men äfven jag har i min egenskap af landtman velat påpeka detsamma. Jag yrkar återremiss.

Herr Dickson: Jag vill blott erinra om, att Helsingborg var med bland de samhällen, hvilka hos Kongl. Maj:t begärt den lag, som nu är i fråga, men att denna stad skulle uteslutas från tillämpningen af lagen, derest herr Ohlssons förslag skulle gå igenom. Detta förslag visar sig sålunda äfven i detta afseende ej lämpligt.

Jag förenar mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr Moberg: Blott några ord i anledning af hvad den ärade ordföranden i lagutskottet yttrade. Han påbördade mig ett påstående, som jag ej haft. Jag skulle nemligen enligt hans förmenande hafva ansett lämpligt, att alla tuberkulösa kreatur nedslagtades. Detta har jag ej yttrat, men jag anförde i detta afseende exempel från den utländska lagstiftningen.

Förslag till
bestämmelser
om köttbesigt-
nings- och
slagttväng
m. m.
(Forts.)

Vidare påstod samme talare, att det ej finnes några lagstiftningsåtgärder i England uti ifrågavarande hänseende. Jo, i 1878 års helsovårdsstadga medgifves kommuner inrättandet af slagthus, och för ej många år sedan har British medical association ingått till regeringen med hemställan, att regeringen måtte vidtaga åtgärder för ett bättre ordnande af ifrågavarande förhållanden.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på återremiss vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflemnade kongl. propositionen.

Upplästes ett ingifvet läkareintyg af följande lydelse:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare herr, landshöfding *C. Treffenberg* fortfarande under närmaste dagar och antagligen till midten af nästa vecka bör på grund af följder efter sjukdom (influenza epid.?) underlåta att, ehuru han kan vistas ute, deltaga i Riksdagens sammanträden, intygas härmed.

Stockholm den 19 mars 1897.

Tor Lamberg,
leg. läkare.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att bevillningsutskottets under dagen bordlagda betänkande n:o 9 skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,47 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.